

**UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADŽMENT BANJA
LUKA
Ekonomski fakultet**

**Diplomski rad:
Spoljnotrgovinska razmjena Republike Srpske sa inostranstvom, sa posebnim
osvrtom na Srbiju**

Mentor: prof. dr Ilija Džombić

BANJA LUKA, februar 2013.

Ana Vidović

“ Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja autor ovog rada te sam upoznata da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovorna za štetu pričinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada.“

SADRŽAJ:

1.UVOD.....	1
2.SPOLJNA TRGOVINA.....	2
2.1.Pojam, značajifunkcijaspoljne trgovine.....	2
2.2.Pojamspoljnotrgovinskog poslovanja.....	3
2.3.Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju.....	5
2.4.Instrumentispoljne politike.....	6
2.4.1. Carine.....	6
2.4.2. Kvantitativna ograničenja.....	8
2.4.3. Tehničkeiadministrativne barijere.....	9
2.5.Zavisnostdržave od spoljne trgovine.....	9
2.6.Uticajmeđunarodnetrgovinenaspoljnupolitikudržave.....	10
3.EKONOMSKA DIPLOMATIJA.....	12
3.1.Pojamdiplomatiija.....	12
3.2.Bilateralnaimultilateralna diplomatija.....	13
3.2.1. Bilateralna diplomatija.....	13
3.2.2.Multilateralna diplomatija.....	14
3.2.2.1. Međunarodnimonetarni fond – MMF.....	15
3.2.2.2. Svjetskatrgovinskaorganizacija – STO.....	15
3.2.2.3. GrupacijaSvjetskebanke – WB.....	16
4.REPUBLIKA SRPSKA – OPŠTI PODACI.....;	17
5.REPUBLIKA SRPSKA – EKONOMSKI POKAZATELJI STANJA.....	18
5.1.Brutodomaćiproizvod	18
5.2.Zaposlenost.....	19

5.3.Industrijska proizvodnja.....	21
5.4.Poljoprivreda.....	22
6.SPOLJNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE.....	24
7.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE.....	25
8.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA SVIJETOM.....	29
9. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA CEFTA-om.....	33
10.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA POSEBNIM OSVRTOM NA SRBIJU.....	35
11.MOGUĆNOSTI I ŠANSE BOLJE SRPSKE.....	40
11.1.SWOTanalizaRepublike Srpske.....	40
11.2.IRBRS – InvesticionarazvojnabankaRepublikeSrpske.....	41
12.ZAKLJUČAK.....	42
13.LITERATURA.....	

SADRŽAJ TABELA:

Tabela 1. BDP Republike Srpske u periodu 2008-2011.....	18
Tabela 2. Podaci o zaposlenosti u RS u periodu 2008-2012.....	19
Tabela 3. Kretanja u proizvodnji po granama industrije u periodu 2008-2012.....	21
Tabela 4. Zasnijane poljoprivredne površine u periodu 2008-2012.....	22
Tabela 5. Zasijane površine po grupama usjeva, u ha.....	23
Tabela 6. Stočna proizvodnja u hiljadama litara i tonama.....	23
Tabela 7. Robna razmjena RS sa inostranstvom u periodu 2008-2012.....	25
Tabela 8. i 9. Uvoz i izvoz RS po privrednim granama.....	27
Tabela 10. Izvoz po trgovinskim partnerima iz Evrope.....	30
Tabela 11. Izvoz po trgovinskim partnerima iz svijeta.....	30
Tabela 12. Uvoz po trgovinskim partnerima iz Evrope.....	31
Tabela 13. Uvoz po trgovinskim partnerima iz svijeta.....	31
Tabela 14. Pregled robne razmjene BiH i RS sa članicama CEFTA sporazuma.....	33
Tabela 15. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2008. god.....	35
Tabela 16. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2009. god.....	35
Tabela 17. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2010. god.....	36
Tabela 18. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2011. god.....	37
Tabela 19. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2012. god.....	37

SADRŽAJ GRAFIKONA:

Grafikon 1. Struktura radne snage po sektorima u RS.....	20
Grafikon 2. Pregled kretanja po granama industrije u procentima.....	22
Grafikon 3. Uvoz, izvoz i saldo robne razmjene RS u periodu 2008-2012.....	26
Grafikon 4. Vodeći partneri RS u robnoj razmjeni za 2012.....	29
Grafikon 5. Pregled najznačajnijih partnera po pokrivenopsti uvoza izvozom.....	32
Grafikon 6. Izvoz, uvoz i saldo robne razmjene RS i Srbije u periodu 2008-2012.....	38
Grafikon 7. Obim robne razmjene RS i Srbije u periodu 2008-2012.....	39

SADRŽAJ SLIKA:

Slika 1. Prikaz rasta BDP-a.....	19
----------------------------------	----

SAŽETAK

Za svaku državu svijeta, posebno za zemlje u razvoju, veoma je bitno da ostvaruju dobru spoljnotrgovinsku saradnju sa zemljama trgovinskim partnerima, kao i sa zemljama u svom okruženju. Tako i Republika Srpska, kao dio Bosne i Hercegovine, nastoji da poboljša saradnju kroz sklapanje različitih sporazuma na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi, kako bi poboljšala životni standard svog stanovništva i podstakla razvoj privrede, posebno grana koje imaju dobru perspektivu zbog povoljnih uslova i neiskorištenosti prirodnih resursa.

Cilj je da se kroz odobravanje kredita i drugih pogodnosti stanovništvo podstakne na razvoj privatnog sektora, te da se poveća izvoz dobara iz Republike Srpske, kako u zemlje iz okruženja, tako i u zemlje Evropske unije. Tako će se postići povjerenje i bolji ugled Srpske, što će privući strane investitore.

Ključne riječi: dobra spoljnotrgovinska saradnja, sporazumi, razvoj privrede, povećanje izvoza, strani investitori.

SUMMARY

For each state of the world, especially in developing countries, it is important to have good cooperation with foreign trade trading partner countries, and countries in their environment. And the Republic of Srpska, as part of Bosnia and Herzegovina, seeks to enhance cooperation through the signing of various agreements on a bilateral and multilateral basis, in order to improve the standard of living of its population and encourage the development of the economy, particularly industries that have good prospects for favorable conditions and under-utilization of natural resources .

The goal is to get through the granting of loans and other benefits to the population podstakne private sector development, and to increase the export of goods from the Republic of Serbian, both in neighboring countries and in the countries of the European Union. This will be confident and a better reputation Serbian, as well as attract foreign investors.

Keywords: good external cooperation agreements, economic development, increase exports, foreign investors.

1.UVOD

Cilj ovog diplomskog rada je da se teorijskim i praktičnim istraživanjem ustanove najvažniji aspekti spoljne trgovine i spoljnotrgovinskog poslovanja, kao i način realizacije uvoznog i izvoznog posla.

U prvom dijelu bavićemo se pitanjima spoljne trgovine, kao i njenim bitnim funkcijama. Objasnićemo spoljnotrgovinsko poslovanje, uticaj države i međunarodnih institucija na politiku države, kao i međunarodne trgovine na kreiranje spoljne politike; neke važnije odredbe zakona Vlade Republike Srpske o deviznoim poslovanju. Kreiranje spoljne politike podrazumjeva korištenje određenih instrumenata; najčešće korišteni instrumenti su carine, ili kvantitativna ograničenja i tehničke barijere.

Druga cjelina se bavi ekonomskom diplomatijom, njenim osnovnim karakteristikama; poglavlje je posvećeno diplomatiji u želji da se skrene pažnja na važnost diplomatije i pregovaranja, uspostavljanja dobrih odnosa, jer je to jedan od najsigurnijih puteva za uspjeh u budućnosti. Zapravo dobre diplomate su te koje otvaraju put saradnje, odnosno put spolnotrgovinske razmjene.

Ostatak rada je posvećen Republici Srpskoj, dati su opšti osnovni podaci potrebni da se lakše upozna neko područje. Dalje su predstavljeni važniji ekonomski podaci o stanju u kome se Republika Srpska nalazi, njen BDP, stanovništvo i privreda.

Prije nego smo počeli da analiziramo robnu razmjenu sa inostranstvom, definisali smo osnovne odredbe bosanskohercegovačke spoljne politike i njene prioritete. Ostatak rada baziran je na analizi spoljnotrgovinske razmjene Republike Srpske sa svijetom, s posebnom analizom robne razmjene sa članicama CEFTA sporazuma i sa Srbijom.

U zadnjaem poglavlju urađena je SWOT analiza Republike Srpske da se pažnja skrene na neiskorištene mogućnosti i loše strane njene politike i ukratko je opisan rad Investicione razvojne banke Republike Srpske, kao jedne od bitnijih mogućnosti razvoja privrede i boljeg pozicioniranja Srpske u svijetu.

2.SPOLJNA TRGOVINA

2.1.Pojam, značaj i funkcija spoljne trgovine

Pod pojmom spoljne trgovine podrazumjevaju se svi oblici ekonomske saradnje jedne zemlje sa inostranstvom. Spoljna trgovina se najčešće definiše kao organizovani i razvijeni vid robne razmjene. Podjela trgovine na unutrašnju i spoljnu je stvar konvencije, s obzirom da su funkcije trgovine gotovo iste.

Unutrašnja trgovina se definiše kao organizovana razmjena roba i usluga u okvirima nacionalnih carinskih granica jedne nezavisne države.

Spoljna trgovina se definiše kao organizovana razmjena roba i usluga između nezavisnih zemalja. Razmjena obuhvata razmjenu materijalnih dobara, pružanje usluga (transportne, bankarske, špeditorske, turističke, marketinške i dr. usluge).¹

Neki za spoljnu trgovinu kažu da predstavlja promet robe i usluga i sl., u kome se razmjena obavlja između subjekata raznih zemalja, tako što predmet kupoprodaje prelazi carinsku liniju i teritoriju zemlje prodavca (izvoz) ili zemlje kupca (uvoz), a na osnovu zaključenih pismenih spoljnotrgovinskih ugovora. Ako se ova definicija spoljne trgovine raščlani, iz nje proizilazi sledeće:

- Spoljna trgovina se obavlja između subjekata različitih zemalja, od kojih je jedan u ulozi prodavca (izvoz), a drugi u ulozi kupca (uvoz);
- Roba, po pravilu, prelazi državnu granicu;
- Spoljna trgovina se obavlja po određenim zakonima, a interesu učesnika se izražavaju u uredno zaključenim spoljnotrgovinskim ugovorima.²

S pravom možemo reći da je spoljna trgovina neophodna za svaku zemlju. Spoljnotrgovinska razmjena je oduvijek podsticana težnjom čoveka da poboljša svoj životni standard, način života i uslove rada, bez obzira u kojoj zemlji i kom sistemu živi. Zato je naophodno, da bi zadovoljili neke svoje potrebe, da uvoze proizvode ili usluge koje njihova zemlja ne posjeduje, a za kojom postoji tražnja stanovništva.

U suštini, nijedna zemlja ne može proizvesti sve što joj je potrebno u potrošnji, niti domaće tržište može potrošiti sve što ta zemlja proizvede. Zato putem spoljne trgovine, država se riješava suficitarnih dobara, a time stiče određena devizna sredstva kojim kupuje deficitarne

¹Džombić I., 2010. Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom, Banja Luka:Univerzitet PIM.
Str. 31

²Unković M., Stakić B., 2011.Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje, Beograd: Univerzitet Singidunum.Str. 2

proizvode po povoljnijoj cijeni i uslovima. Takvim načinom funkcionisanja, obe zemlje zadovoljavaju potrebe stanovništva.

Uloga spoljne trgovine se nikako ne svodi samo na izvoz viškova i popunjavanje manjkova u robi, uslugama, kapitalu. Zarad sticanja dodatnog profita, učesnici na svjetskom tržištu plasiraju robu na tržišta gdje mogu skuplje da je prodaju, a potrebna dobra kupuju na tržištima gdje za njih moraju manje da plate.

Razmjena tehnologije, opreme ili kapitala dovodi do povećanja produktivnosti, privrednog rasta i dohotka, te tako spoljna trgovina povoljno utiče i na zaposlenost stanovništva, kao i na privredni i tehnički razvoj u svijetu. Zahvaljujući njoj dolazi do prenošenja iskustava i dostignuća iz jedne zemlje u drugu čime se podstiče ekonomski prosperitet čovječanstva u cjelini.

Međunarodni položaj svake zemlje, njena mogućnost da utiče na svjetska zbivanja, kao i njena važnost i ugled, određene su spoljnom trgovinom. Ukoliko se spoljna trgovina pravilno uklopi u domaću privredu, ona doprinosi privrednom rastu, sticanju nacionalnog bogatstva, stabilnosti domaćih cijena, zaposlenosti i poželjnom stanju u platnom bilansu. Izvoz i uvoz imaju svoje optimume za svako preduzeće i zemlju u cjelini čime se istovremeno određuje i stepen liberalizacije, odnosno zaštite domaćeg tržišta.

Razvijene zemlje, kroz spoljnu trgovinu, obezbijavaju tržište za plasman finalnih proizvoda, tehnologije i kapitala, kao i snabdijevanje neophodnim sirovinama, energentima i jeftinom radnom snagom iz uvoza, dok zemlje u tranziciji i zemlje u razvoju u spoljnotrgovinskoj razmjeni vide mogućnost da izvozom, uglavnom sirovina i poluproizvoda, obezbede potrebna dobra, kapital i tehnologiju za svoj ubrzani privredni razvoj i savlađivanje posljedica naslijeđene zaostalosti.

2.2.Pojam spoljnotrgovinskog poslovanja

Za svaku zemlju veoma je bitan odnos sa inostranstvom, nijedna zemlja na svijetu, bez obzira na svoje razvojne potencijale i uslove nije sama sebi dovoljna, posebno ne u ekonomiji i ekonomskom razvoju. Zato slobodno možemo reći da su sve zemlje upućene jedna na drugu, odnosno u stanju su međusobne uslovljenosti i zavisnosti. Može se reći da u osnovi međunarodnih ekonomskih odnosa stoje tri razloga zbog kojih zemlje učestvuju u njima:

- razlike u uslovima proizvodnje u zemljama,
- manji troškovi proizvodnje,
- različitost, veća ponuda proizvoda i potpunije zadovoljenje potreba.

Zbog toga svaka zemlja mora da poznaje način dobrog međunarodnog poslovanja, da u svojoj spoljnotrgovinskoj aktivnosti iskoristi komparativne prednosti koje ima u proizvodnji određenih proizvoda i usluga u odnosu na druge zemlje sa kojima održava ekonomske odnose. Te prednosti se ispoljavaju kao korištenje sopstvenih povoljnih uslova, kroz niže proizvodne troškove, bolji kvalitet proizvoda i viši stepen primjene tehnologije.

Spoljna trgovina se obavlja u nekoliko faza. Obuhvata različite djelatnosti, od pripreme posla, odnosno izučavanje tržišta, priprema odgovarajuće propagandne kampanje, pogodne za to tržište, preko proizvodnje, kao i uspostavljanja veza sa inostranim partnerima. Takođe je veoma bitno zaključivanje i realizacija posla. Organizovanje i sprovođenje ovih faza nazivamo spoljnotrgovinsko poslovanje, odnosno devizno poslovanje.

Svako preduzeće pridaje veliki značaj kontinuitetu reprodukcije u proizvodnji. Od marketing funkcije zavisice neprekidnost kruženja sredstava u procesu reprodukcije. To je veoma značajno za uspješno poslovanje preduzeća, jer nabavka i prodaja predstavljaju važnu kariku za sledeću fazu, jer ako preduzeće ne nabavi na vrijeme materijal neophodan za proizvodnju i ne proda gotov proizvod, neće moći da se obavi ponovni proces, ograničice se sledeća nabavka, što će uticati na reprodukciju, a tim i na prodaju, jer manje proizvoda značice manju prodaju, odnosno manji profit.

Proizvođač i trgovac se bore za što veći profit. Pri tome, spoljnotrgovinsko poslovanje obezbeđuje onaj dio nabavke i prodaje koji prelazi granicu jedne zemlje i realizuje se kroz uvoz i izvoz. U suprotnom, kad bi se spoljna trgovina definisala samo kao ugovor između rezidenata i nerezidenata praćenje toka trgovine i porijekla robe bilo bi nemoguće.

Poznavanje spoljnotrgovinskog i deviznog poslovanja uslov je za uspješno poslovanje preduzeća. Obuka kadra za ovu oblast je više nego potrebna i neophodna, kao i ekonomski profitabilna. Jako i kvalitetno obrazovanje je garancija da će naši poslovni ljudi u kontaktima sa inostranim partnerima znati da obezbede najoptimalnije uslove za obavljanje spoljnotrgovinskih poslova.

Spoljnotrgovinsko poslovanje posjeduje određene principe, koji garantuju zakonitost, poslovni moral, čuvanje ugleda i povjerenja subjekata, kao i ugled zemalja iz kojih poslovni subjekti dolaze. Ti principi su:

- Poslovni i proizvodni standardi – standardi koji se moraju poštovati u spoljnotrgovinskom poslovanju su, prije svega, kvalitet proizvoda, odnosno njegov asortiman i dizajn, način pakovanja, cijene, rokovi isporuke, dobra i tačna propaganda i slično;
- Ekonomski interes – sva preduzeća ostvaruju spoljnu trgovinu s ciljem ostvarenja profita. Zato svako preduzeće sastavlja kalkulacije kako bi ostvarila što veću

- produktivnost, uz što manje troškove, te kako da smanji cijenu svog proizvoda i bude konkurentnija na tržištu, a da to ne smanji njen profit;
- Sigurnost posla – poslovanje sa inostanstvom sa sobom vuče velike rizike; prije svega, roba se transportuje u drugu zemlju, mora do prođe određene carinske kontrole, plaćaju se dadžbine državi u koju se uvozi roba. Takođe, uvijek postoji rizik od nekih nepredviđenih situacija, promjena kamatne stope i deviznog kursa, rizik neplaćanja suprotne strane, elementarne nepogode, državni prevrat, štrajkovi i sl.;
 - Zaštita poslovne tajne – sklapnje posla, ili bilo koje informacije vezane za posao, smatraju se povjerljivim i iznošenje tih informacija u javnost smanjuje uspješnost ostvarenja posla;
 - Nemonopolsko ponašanje – znači poštovanje konkurencije, i borba za svoje mjesto na tržištu, bez korištenje nedozvoljenih sredstava. Pokušaj ostarenja prednosti, zauzimanja tržišnog udjela i povećanje broja lojalnih korisnika kroz poboljšanje proizvoda, pružanje određenih pogodnosti, prilagođavanje cijenom, korištenje dobre propagandne politike.

2.3.Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju

U Službenom glasniku Republike Srpske br. 96/03 i 123/06 objavljen je zakon o devizom poslovanju u skladu sa Svjetskom trgovinskom organizacijom (STO) i propisima Evropske unije. Zakon propisuje opšte načelo slobode spoljne trgovine, kao i sredstva i instrumente plaćanja.

„Ovim zakonom uređuje se plaćanje i naplaćivanje između rezidenata i nerezidenata i prenos sredstava plaćanja, plaćanje i naplaćivanje između rezidenata u stranim sredstvima plaćanja, kupovina i prodaja sredstava plaćanja, fizički prenos sredstava plaćanja, računi rezidenata i nerezidenata i drugo devizno poslovanje u Republici Srpskoj.“

„Plaćanje, naplaćivanje, prenos i isplata u Republici između rezidenata, između rezidenata i nerezidenata i između nerezidenata vrši se u domaćoj valuti.“

„Plaćanje, naplaćivanje i prenos po tekućim i kapitalnim poslovima između rezidenata i nerezidenata vrši se preko ovlašćene banke, u skladu sa ovim zakonom. Ovlašćena banka ne može izvršiti nalog za plaćanje, odnosno prenos u inostranstvu ako takvo plaćanje, odnosno prenos nije dozvoljen zakonom.“

„Ovlašćena banka ne može držati devize na računima kod nerezidenata, osim kod stranih banaka. Ovlašćena banka, odnosno banka ne može devize u Republici držati kod drugog rezidenta, osim kod druge ovlašćene banke i Centralne banke. Rezident – pravno lice preduzetnik dužan je da devize drži na svom deviznom računu kod ovlašćene banke, odnosno

banke ili da ih proda toj banci. Rezident može imati devizne račune kod banke u inostranstvu za izvršavanje tekućih i kapitalnih transakcija u skladu sa ovim zakonom.“

„Kontrolu deviznog poslovanja koje je uređeno ovim zakonom i propisima donijetim na osnovu ovog zakona vrše Inspektorat, Agencija i carinski organi. Agencija vrši kontrolu obavljanja poslova sa inostranstvom ovlašćenih banaka, banaka, mjenjača, kao i kontrolu deviznog poslovanja rezidenata i nerezidenata koji su sa ovlašćenom bankom, bankom, odnosno mjenjačem povezani imovinskim, upravljačkim i poslovnim odnosima.

„Kontrolu deviznog poslovanja rezidenata i nerezidenata vrši Inspektorat. Carinski organ vrši kontrolu iznošenja iz Republike i unošenja u Republiku efektivnog stranog novca, konvertibilnih maraka, čekova, hartija od vrijednosti, u putničkom, robnom i poštanskom saobraćaju.“³

2.4.Instrumenti spoljne politike

Ostvarivanje ciljeva spoljnotrgovinske politike podrazumjeva primjenu određenih instrumenata i mjera te politike. Današnja praksa spoljnotrgovinske politike u stvorila je niz različitih instrumenata koji se primjenjuju u svim zemljama svijeta. Instrumenti za regulisanje spoljne politike primjenjuju se s ciljem da zemlja poveća izvoz svojih proizvoda i usluga, odnosno da na taj način poveća svoj devizni priliv i aktivno djeluje na rješavanje svojih platnobilansnih problema. Njihov zadatak je da čuvaju, razvijaju i učvršćuju prednosti nacionalne privrede.

Instrumente spoljne trgovine možemo klasifikovati na:

- carinske mjere,
- kvantitativna ograničenja,
- tehničke i administrativne barijere.

2.4.1. Carine

Carine čine najčešće upotrebljavani instrument spoljnotrgovinske politike za regulisanje uvoza. Možemo reći da su carine neka posebna vrsta poreza koji se naplaćuju za robu koja prelazi državnu granicu, što implicira da svaka država ima svoj carinski režim, ili se taj režim proteže na zemlje članice carinske unije, ako između određenih zemalja postoji takav oblik zajedništva.

³<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mf/Documents/Zakon%20o%20deviznom%20poslovanju-preciscen%20tekst.pdf>(05.02.2013. 17:45)

Carina je „javna dadžbina koju država naplaćuje u domaćoj valuti od vlasnika robe prilikom njenog prelaska preko granice.“⁴

Carine se koriste prije svega, za regulisanje uvoza robe, ali mogu se primjenjivati i za regulisanje izvoza, kao i tranzita preko državne teritorije. Carine su klasičan instrument ograničavanja spoljne trgovine. Carinama, država štiti sopstvenu privredu, osigurava budžetski prihod i reguliše trgovinske odnose sa ostatkom svijeta. Carine se mogu klasifikovati na osnovu određenih kriterijuma:

- Na osnovu kretanja robe razlikuju se: uvozne, izvozne i tranzitne carine. Uvozne se najčešće primjenjuju i plaćaju se na robu uveženu iz inostanstva u cilju plasmana na domaće tržište. Izvozne carine se odnose na robu koja se izvozi iz zemlje i plasira na inostrano tržište. Tranzitne carine se plaćaju na robu u tranzitu, odnosno na robu koja prelazi državnu granicu. Izvozne i tranzitne carine se rijetko primjenjuju;
- Prema ekonomskoj funkciji mogu biti zaštitne i fiskalne carine. Smisao uvođenja zaštitnih carina je zaštita domaćih proizvođača na domaćem tržištu od konkurencije sa inostranog tržišta, na način da roba tih dobavljača, primjenom carina, postaje skuplja u odnosu na domaće proizvode;
- U skladu sa načinom obračuna razlikuju se carine od vrijednosti, specifične i kombinovane carine. Carine od vrijednosti se obračunavaju i naplaćuju procentualno od nabavne vrijednosti, a specifične se određuju za svaku vrstu robe. Mada se u praksi najčešće koriste kombinovane carine, kao kombinacija vrijednosnih i specifičnih;
- U skladu sa načinom potpisivanja carine mogu biti autonomne, konvencionalne i kombinovane. Autonomnim carinama svaka država samostalno određuje visinu carina, nezavisno od drugih država, dok konvencionalnim svaka država posebno, ali pri tome poštujući ugovorene obaveze koje ima prema drugim zemljama;
- Prema dejstvu razlikuju se diferencijalne, jedinstvene, prohibitivne, antidampinške i komenzatorne carine. Diferencijalnim carinama se pravi razlika prema vrsti roba koje prelaze granicu, zavisno od porijekla robe, transportnih sredstava koja se koriste za njen prevoz i sličnih uslova, dok jedinstvene carine primjenjuju isto na svu robu koja prelazi granicu, bez nekih izuzetaka.

2.4.2. Kvantitativna ograničenja

⁴Džombić I., 2010. Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom, Banja Luka:Univerzitet PIM.Str.34

Države znaju nekad, radi zaštite domaćih proizvoda, da pored carina, kao najčešće korištene mjere zaštite, primjene i kvantitativna ograničenja, odnosno da propiše da se određena roba, kvantitativno izražena, može uvesti ili izvesti iz države, u precizno definisanom vremenskom periodu.

Kvantitativna ograničenja uvoza vrše se posebnim instrumentima, kao što su: zabrana uvoza, kotigentiranje uvoza i uvozne dozvole, dok se kvantitativna ograničenja izvoza vrše pomoću instrumenata: zabrana izvoza, konigentiranje izvoza i izvozne dozvole. Regulisanje uvoza, primjenom različitih kvantitativnih ograničenja vrši se s ciljem zaštite domaćih proizvoda od proizvoda inostrane konkurencije, ili u cilju uticaja na uspostavljanje željenih odnosa između ponude i tražnje na domaćem tržištu ili uticaj na privrednu strukturu zemlje, strukturu uvoza i izvoza u zemlji, kao i obezbjeđnje sredstava u državnom budžetu. Takođe, ove mjere se mogu primjenjivati i u cilju spriječavanja širenja zaraznih bolesti, zaštite životne sredine, zaštita zdravlja građana, očuvanje njihove bezbjednosti i slično. Ova grupa instrumenata spoljnotrgovinske politike je brojna i njihova primjena je uslovljena ciljevima koje treba da ostvare u oblastima spoljne trgovine. Ovim mjerama se pribjegava obično kada se potrebe stanovništva za određenim proizvodima ili uslugama mogu zadovoljiti domaćom proizvodnjom.

„Kontigent je određena količina (količinski kontigent) ili vrijednost (vrijednosni kontigent) pojedine robe koja se može izvoziti ili uvoziti u unaprijed utvrđenom vremenskom periodu.“⁵

Pored navedenih, mogućih razloga primjene ovih mjera mogu biti i platnobilansne prirode. Podrazumijeva se da uvoznik, za uvoz svojih proizvoda u drugu zemlju, treba da nabavi određene uvozne dozvole od nadležnih organa te zemlje, zatim treba da plati porez na promet, pored plaćanja uvoznih carina i taksi. U suštini, cilj je da se uvozni proizvodi optereće dodatnim obavezama, u vidu stopa poreza i carina u odnosu na domaće proizvode, kako bi domaći proizvodi mogli da imaju povoljnije uslove i nižu cijenu proizvoda.

⁵Džombić I., 2010. Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom, Banja Luka:Univerzitet PIM.

2.4.3. Tehničke i administrativne barijere

Mnoge države danas pribjegavaju korištenju određenih trgovinskih ograničenja, koje nazivamo tehničke barijere trgovini i administrativne barijere trgovini. Tu ubrajamo:

- Izvozne dozvole;
- Tehničko-standardne dozvole;
- Carinsko vrednovanje robe;
- Investicione mjere;
- Kontrola prije isporuke robe;
- Pravila o porijeklu robe.

Kada države žele onemogućiti uvoz određene robe u svoju zemlju, pribjegavaju primjeni barijera, jer mogu da postavte takve mjere da ih proizvod koji se treba uvesti ne može ispuniti.

2.5.Zavisnost države od spoljne trgovine

Robna proizvodnja svake zemlje ima potrebe širenja nacionalnog tržišta, s ciljem pretvaranja robe u novac; s rastom proizvodnje, i potrebe za širenjem su veće i dolazi do potrebe širenja izvan okvira domaćeg tržišta, jer domaće tržište postaje nedovoljno za plasman domaće proizvodnje, pa je domaći proizvođač prinuđen da dio svojih proizvoda, koje ne može da proda na domaćem tržištu, plasira izvan granica svoje zemlje. Što je razvoj robne proizvodnje brži i nacionalno tržište manje, to je neophodnost izlaska na svjetsko tržište veća.

Važnost spoljne trgovine zemlje mjeri se relativnim učešćem vrijednosti uvoza i izvoza u nacionalnom dohotku. Najvažniji pokazatelj stepena zavisnosti zemlje od spoljne trgovine je spoljnotrgovinski koeficient, koji se dobija računanjem odnosa vrijednosti spoljne trgovine umanjene za izvoz, pa se na to dodaje uvoz. Kada je vrijednost spoljnotrgovinskog koeficienta 5% onda je zavisnost zemlje od spoljne trgovine niska; ako je spoljnotrgovinski koeficient između 5% i 20%, onda je zemlja srednje ili umjereno zavisna od spoljne trgovine. I, ukoliko je koeficient spoljne trgovine iznad 25% zemlja je visoko, odnosno izraženo zavisna od spoljne trgovine.

Stavljanjem u odnos samo vrijednost izvoza zemlje prema nacionalnom dohotku dobija se zavisnosti zemlje od izvoza, kao jedan od pokazatelja zavisnosti zemlje od spoljne trgovine. Možemo reći da koeficient zavisnosti zemlje od izvoza ustvari izražava sklonost ka uvozu. Kada se ovaj pokazatelj posmatra u dužem vremenskom periodu (period od nekoliko godina) onda se dobija prosječna sklonost izvozu, kao trajnije obilježje domaće privrede. Stavljanjem u odnos

vrijednost uvoza prema nacionalnom dohotku dobija se koeficijent zavisnosti zemlje od uvoza, odnosno sklonost ka uvozu.

Kada se odvojeno posmatra koeficijent zavisnosti zemlje od uvoza i koeficijent zavisnosti od izvoza i spoljnotrgovinski koeficijent dobija se realnija slika zavisnosti zemlje od spoljne trgovine, jer se u praksi pokazalo da spoljnotrgovinski koeficijent može da prikrije slučajeve nekih zemalja koje su više zavisne od uvoza u odnosu na izvoz ili obrnuto, gdje se ne može sagledati prava slika o uzrocima kretanja u spoljnotrgovinskom bilansu.

Uzećemo primjer. Zemlja koja izvozi naftu, gdje nafta predstavlja 100% njenog nacionalnog izvoza, a 15% svjetskog izvoza nafte, njen koeficijent važnosti izvoza biće visok 6,6. Sa ovim koeficijentom položaj zemlje u međunarodnoj trgovini je nepovoljan, jer je zemlja visoko zavisna od dešavanja na svjetskom tržištu. Dok zemlja koja izvozi na primjer pšenicu, u nacionalnom izvozu ima 5% izvoz pšenice, a u svjetskom izvozu zauzima 50% učešća ima povoljan položaj, jer iz toga proizilazi da je njen koeficijent u iznosu od 0,1 nizak koeficijent važnosti.

Ovaj koeficijent važnosti, koji predstavlja jedan od značajnih pokazatelja zavisnosti zemlje od spoljne trgovine, izračunava se tako što se stavlja u odnos procentualno učešće strane zemlje u domaćem izvozu sa procentualnim učešćem domaće zemlje u uvozu strane zemlje. Dobijeni rezultat pokazuje koliko je puta strana zemlja za domaći izvoz važnija od domaće zemlje za uvoz strane zemlje.

2.6.Uticaj međunarodne trgovine na spoljnu politiku države

Nekad su ekonomska sredstva veoma pogodna za postizanje odgovarajućih spoljnopolitičkih ciljeva. Kada uzmemo i prethodno poglavlje u obzir možemo zaključiti da su spoljna trgovina i politika jedne države međusobno jako povezane i da u velikoj mjeri zavise jedna od druge. Sve države koje aktivno učestvuju u međunarodnim odnosima, možemo podijeliti na države koje donose odluke, odnosno države koje ne zavise u velikoj mjeri od spoljne trgovine, i zemlje koje te odluke prihvataju i sprovode. Zemlje koje u velikoj mjeri zavise od spoljne trgovine, prisiljene su da prihvataju odluke moćnijih i ekonomski jačih zemalja, mada to ne znači da takve zemlje ne mogu da vode aktivnu spoljnu politiku i da svoju privredu podignu na veći nivo.

Jedan od bitnih faktora za međunarodnu trgovinu neke zemlje jeste njen ugled u svijetu, a upravo većim i kvalitetnijim učešćem u međunarodnoj trgovini zemlja ostvaruje veći ugled. Veliku ulogu u ugledu neke zemlje ima i spoljna politika koju sprovodi. Pojedine političke aktivnosti dovode do promocije zemlje i međunarodnoj zajednici i ona tu „popularnost“ koristi u cilju povećanja razmjene proizvoda i usluga sa drugim zemljama.

Koliki značaj ima spoljna trgovina pokazuju i slučajevi gdje interes za razmjenom dobara i usluga između zemalja predstavlja i povod za prekid neprijateljskih odnosa, pa čak i rata. Primjer su Engleska i Francuska koje su Korben-Ševalierovim sporazumom iz 1860. godine pokušale da povećanom trgovinskom razmjenom smanje međusobne vojne sukobe. Postoje i zemlje koje trguju, a nemaju uspostavljene političke odnose; primjer je bivša SFRJ i Izrael.

Neki događaji u spoljnoj trgovini znaju da određuju i buduće poteze u spoljnoj politici države. Primjer je, kada dođe do pada cijena proizvoda, proizvođači iz različitih zemalja se udružuju i osnivaju udruženja kako bi imali veću pregovaračku moć i ostvarili bolje uslove. Primjer predstavlja Udruženje zemalja proizvođača i izvoznica primarnih proizvoda da bi se dogovarale o godišnjoj svjetskoj proizvodnji i izvoza tih proizvoda kako bi uticale na njihovu cijenu na svjetskom tržištu.

3.EKONOMSKA DIPLOMATIJA

3.1.Pojam diplomatija

Diplomatija datira još iz vremena postojanja drevnih naroda i njihovih država, kao što su bile Egipat, Perzija, Stara Indija, Vavilon i slične. Dokazi o sporazumima i savezima između tih država zabilježeni su na spomenicima i zapisani u nekim starim dokumentima. Jedan od primjera da je postojala diplomatija je slanje izaslanika od strane vladara jedne države kod vladara druge države i na taj način su donosili odluke. U novijem dobu javlja se i ambasada, kao ustanova diplomatije kada prava i dužnosti diplomata bivaju konkretnije određena.

Riječ diplomatija korijene vuče iz grčkog jezika, od riječi diploma, koja u prevodu znači dvostruko presavijen akt izdat od suverena. U Grčkoj diploma je bila neki vid dokaza o završenoj visokoj školi. Kasnije je riječ diploma poprimila i šire značenje; diploma predstavlja i druge službene dokumente neke države, odnosno diploma predstavlja neki vid službenog pečata da je posao između predstavnika dvije ili više zemalja uspješno sklopljen. Učesnici tih pregovora nazvani su diplomatama, a njihova sposobnost vođenja pregovora diplomatijom.

Ne postoji univerzalna i jedinstveno prihvaćena definicija diplomatije, jer je diplomatija širok pojam i svaka definicija diplomatije ima svoj smisao i značenje, i svaka definicija diplomatije bez obzira koliko se razlikovala od druge ili koliko bila slična drugoj definiciji, direktno ili indirektno dotiče se međunarodnih odnosa, spoljne politike, prava, ekonomije i drugih međunarodnih pokazatelja.

Neke od definicija diplomatije su:

- Milan Vukajlija: „diplomacija je formalno posredovanje u međusobnom opštenju između civilizovanih država, načela i pravila koja u tome pogledu važe; zvanični organi koji se tim poslom bave; umešnost u javnom i tajnom vođenju pregovora između pojedinih vlada.“
- Miodrag Mitić: „diplomacija je jednostavno profesija, zanat, sa specifičnim karakterom posla, načinom rada i sopstvenim pravilima.“
- Stanko Nick: „diplomacija je vještina pregovaranja i razvijanja međunarodnih odnosa.“
- Michael Shea: „diplomacija je na jednom stupnju rutina, na drugom tehnika, na trećem stupnju – umjetnost.“
- Međunarodni politički leksikon – Zagreb: u užem smislu diplomatija „znači vještinu, okretnost i snalažljivost“, a u širem smislu „državni aparat, pomoću kojega država

uspostavlja i održava odnose sa drugim državama, zaštićujući svoje interese u inozemstvu.“⁶

Postoje i određene funkcije diplomatije. Osnovna funkcija institucije diplomatije jeste da sporovodi spoljnu politiku svoje države, odnosno da prati direktive koje joj izda vlada države, zatim da predstavlja svoju zemlju u inostranstvu, da štiti interese države i da izvještava svoju državu o bitnim događajima u zemlji gdje se nalazi, kao i on drugim zemljama koje imaju predstavništva u toj zemlji, o dešavanjima u svijetu uopšte. Zadatak diplomatije je da kroz pregovore sa drugim zemljama, organizacijama, svojim umjećem i vještinama, postigne najbolje mogućnosti za svoju zemlju. Diplomacija je ustvari kanal kojim se ostvaruje spoljna politika zemlje.

3.2. Bilateralna i multilateralna diplomatija

3.2.1. Bilateralna diplomatija

Bilateralna diplomatija predstavlja spoljnopolitičku saradnju i odnose između dvije države, a izražava se kroz postojanje ambasada, konzulata ili specijalnih diplomatskih misija države koja je akreditovana u državi prijema. Sporazum može biti formiran na osnovu usmene saglasnosti, razmjene nota ili pisma ili međunarodnog ugovora.

Ambasada ili diplomatska misija otvara se u prestonici države, s tim da ambasador iz te države može biti akreditovan istovremeno i za šefa misije u jednoj ili više drugih država, na nerezidencijalnoj osnovi. Ambasador je zadužen da predstavlja državu koja ga je imenovala, te da zaštiti interese svoje države, kao i svojih građana koji žive u državi prijema, da unapređuje prijateljske odnose između država i da obavještava vladu svoje države o svim dešavanjima.

Nakon što otvori ambasadu, svaka država pristupa imenovanju ambasadora. Šef diplomatske misije se bira iz redova diplomata sa uspješnom karijerom ili redova istaknutih ličnosti izvan diplomatske službe. Svi prijedlozi idu u Ministarstvo vanjskih poslova, koje odabrane kandidate predlaže Vladi, koja konačno određuje ambasadora, nakon čega slijedi traženje agremana od države prijema. Agreman predstavlja saglasnost države prijema da prima predloženog ambasadora u svoju zemlju. Ovaj dokument je uslov za dolazak šefa diplomatske misije u zemlju prijema. Zemlja imenovanja piše akreditovano pismo, sastavljeno od strane Ministarstva vanjskih poslova, kojim se imenuje novi ambasador. Predajom akreditovanog pisma u Ministarstvo vanjskih poslova zemlje prijema, ambasador stiče pravo zvaničnog pojavljivanja i predstavljanja u državi prijema i može da započne svoj rad.

⁶ Dašić D., *Savremena diplomatija*, Delta Press, Beograd 2008.; str. 14, 15

Konzulat je još jedan oblik bilateralne saradnje između država. Predmet rada konzulata je zaštita interesa pravnih i fizičkih lica svojih građana u državi prijema. Konzulatorni odnosi između dvije zemlje se uspostavljaju na osnovu sporazuma o otvaranju konzulata, koji je uslovljen njihovom zajedničkom saglasnošću. Kao što ambasador treba agreman, tako konzulat treba egzekvaturu. Ambasador treba akreditovano pismo da bi dobio dozvolu zvaničnog pojavljivanja u državi prijema, a generalni konzul treba patentno pismo.

Specijalna (ad hoc) diplomatska misija je delegacija, sastavljena od jednog ili više članova, koja se šalje u državu prijema radi nekog konkretnog zadatka ili rješavanja problema. Oni nemaju diplomatski status, al članovi misije imaju imunitet za vrijeme trajanja misije. Misija obično traje od nekoliko dana, pa do nekoliko mjeseci. Njihova misija završava kada završe zadatak zbog kojeg je misija i formirana, ili po isteku roka ili ako država prijema ili država imenovanja saopšti da misiju smatra završenom.

Veoma je važno imati dobre diplomatske odnose, odnosno odnose uzajamnosti, kada obe zemlje pružaju jedna drugoj ustupke, objezbjeđuju isti tretman prestavnika diplomatskog i konzularnog kora, drugim predstavnicima i državljanima, te iste povlastice i imunitete. Pogoršanje diplomatskih odnosa dovodi do preduzimanja nekih mjera koje dovode do snižavanja nivoa diplomatskih odnosa. Kada su političke nesuglasice veće dolazi i do povlačenja ambasadora na konsultacije, privremeno ili na duži vremenski period, zavisno od budućeg razvoja političkih odnosa između zemalja. Ako se ambasador ne vrati u zemlju imenovanja, nakon obavljenih konsultacija dolazi do snižavanja diplomatskih odnosa na nivo otpravnika poslova. U slučaju da države ne rješe probleme i da njihove nesuglasice dovedu do rata dolazi do prekida diplomatskih odnosa.

3.2.2. Multilateralna diplomatija

Multilateralna diplomatija predstavlja organizovanu saradnju između više država, odnosno vješština i znanje njenih predstavnika da kroz konferencije ili kongrese utiče na javno mišljenje širom svijeta, kako bi svoju zemlju predstavila u boljem izdanju i time poboljšala njenu ulogu na svjetskoj sceni. Predmet multilateralne diplomatije je nešto složeniji, uključeno je više subjekata, odlučuje se o bitnijim pitanjima, koja imaju naglašenu regionalnu ulu globalnu dimenziju. Neka od pitanja kojima se bavi multilateralna diplomatija je održivi razvoj, očuvanje mira i bezbjednosti u svijetu, zaštita životne sredine, organizacija humanitarnih akcija pomoći onima kojima je neophodna, borba protiv terorizma i nelegalne trgovne i slična pitanja.

Multilateralna diplomatija može biti stalna ili privremena. Stalna diplomatija predstavlja obavljanje stalne djelatnosti države pri nekoj međunarodnoj organizaciji. Država akredituje svoju diplomatsku misiju pri određenoj međunarodnoj organizaciji, koja obavlja svoje zadatke kontinuirano, bavi se rješavanjem bitnih svjetskih pitanja, kao i promociju svoje zemlje u

svjetskim razmjerama. Privremena (ad hoc) diplomatija predstavlja aktivnost misije države da obavlja svoju dužnost tokom održavanja određene konferencije i sličnih događaja multilateralne prirode. Neke od važnijih međunarodnih organizacija su Ujedinjene nacije, Međunarodni monetarni fond.

3.2.2.1. Međunarodni monetarni fond – MMF

Međunarodni monetarni fond je osnovan 1944. Godine u Bretton Woods-u, s ciljem razvoja međunarodne monetarne saradnje kroz zajedničko rješavanje problema i ekspanziju međunarodne trgovine, te očuvanje stabilnosti deviznog kursa, kao i očuvanje visoke stope zaposlenosti i realnog dohotka i pravilno korištenje raspoloživih resursa zemalja članica. MMF trenutno broji 185 država članica, koji su organizovani tako da na vrhu hijerarhijske ljestvice imaju Odbor Guvernera, sastavljen od po jednog guvernera i njegovog zamjenika iz svake zemlje članice fonda. Zatim slijedi Odbor izvršnih direktora, gdje svaki član zastupa interese svoje države, i oni predstavljaju most koji povezuje fond i zemlje članice. Generalni direktor fonda je predsjedavajući Odbora izvršnih direktora. Rad svih njih sveden je na tri temeljne funkcije:

- Nadgledanje svih pokazatelja koji su relevantni za ekonomski razvoj svake zemlje članice, kao i njihovo poređenje sa ekonomskim pokazateljima drugih zemalja članica;
- Davanje zajmova zemljama članicama kojima je to neophodno, s ciljem poboljšanja životnog standarda, smanjenja nezaposlenosti, rješavanje platnobilansnih problema, potpore finansijske politike države;
- Pružanje tehničke pomoći kroz pružanje savjetodavne i stručne pomoći i obučavanje deficitarnog kadra, posebno u oblasti bankarstva i finansija, što je posebno potrebno zemljama u razvoju i tranziciji.

3.2.2.2. Svjetska trgovinska organizacija – STO

Svjetska trgovinska organizacija je počela s radom 1994. Godine potpisivanjem Akta o osnivanju STO-a od strane 104 zemlje. Ona predstavlja krovnu trgovinsku organizaciju koja „stvora“ trgovinske principe na međunarodnom nivou.

- Princip liberalizacije međunarodne trgovine – obaveza članica da kroz međusobne pregovore eliminišu carinske tarife i druge trgovinske prepreke;

- Princip nacionalnog tretmana – isti tretman za proizvode uvezene iz svake države članice, bez diskriminacije;
- Princip najpovlaštenije nacije – ista prava i povlastice za sve države članice;
- Princip slobode tranzita – pravo tranzita preko teritorije drugih država;
- Princip nepristrasnosti u rješavanju trgovinskih sporova – nepristrasnost u rješavanju nastalih sporova i pridržavanje utvrđenih procedura.
- Princip posebnog tretmana zemalja u razvoju – stimulisanje njihovog bržeg ekonomskog razvoja.

3.2.2.3. Grupacija Svjetske banke – WB

Grupaciju Svjetske banke čini pet samostalnih institucija:

- Međunarodna banka za obnovu i razvoj – IRBD

Osnovana je 1944. godine zajedno sa MMF-om, s ciljem finansiranja razvoja i obnove nacionalnih privreda urušenih iz drugog svjetskog rata. IRBD daje kredite za finansiranje nacionalnih privreda za koje privatni kapitalisti nisu zainteresovani.

- Međunarodna finansijska korporacija – IFC

Njen cilj postojanja je pribavljanje novih sredstava za finansiranje privatnog sektora u slabije razvijenim zemljama; pronalaženje zainteresovanih investitora spremnih na rizik da ulažu svoja sredstva u zamjenu za potencijalno velike zarade.

- Međunarodna asocijacija za razvoj – IDA

Zadatak IDA-e je odobravanje zajmova i pružanje pomoći nerazvijenim zemljama pod posebnim uslovima. Njena pomoć se manifestuje kroz odobravanje beskamatnih kredita, na duži vremenski period (35 – 40 godina), sa grejs periodom od 10 godina, ili pomoć posredstvom donacija.

- Agencija za multilateralno garantovanje investicija – MIGA

Osnovana je s ciljem povećanja broja investitora u nerazvijene zemlje kroz pružanje garancija investitorima u slučaju postojanja političkih rizika.

- Međunarodni centar za rješavanje investicionih sporova – ICSID

Centar je autonomna organizacija, čiji je zadatak da se bavi arbitražom i izmirenjem zaraćenih država ili investitora iz država članica Grupacije svjetske banke.

4.REPUBLIKA SRPSKA – OPŠTI PODACI

Republika Srpska je državni entitet, nastao po završetku troipogodišnjeg građanskog rata (1992-1995) Dejtonskim mirovnim sporazumom i potpisivanjem mira u Parizu 14 decembra 1995. godine. Republika Srpska je danas parlamentarna republika sa ograničenim međunarodnim subjektivitetom. Stoga ona neke svoje interese ostvaruje posredstvom zajedničkih organa vlasti na nivou Bosne i Hercegovine kao međunarodno priznate države. Granice Republike Srpske su određene međunarodno priznatom granicom prema Srbiji, Crnoj Gori, Republici Hrvatskoj i međuentitetskom granicom prema Federaciji Bosne i Hercegovine.

U Republici Srpskoj živi 1.391.593 stanovnika. Procjena ukupnog broja stanovnika urađena je na bazi popisanih podataka o izbjelom i raseljenom stanovništvu i broja popisanih domicilnih domaćinstava u 1996. godini. Prosječna gustina naseljenosti je 56 stanovnika na km², što je svrstava u red rijetko naseljenih evropskih zemalja Prirodni (riječne doline, blizina rudnih bogatstva i sl.) i saobraćajno-geografski uslovi čine osnovne faktore razvoja i koncentracije stanovništva, naselja i privrednih djelatnosti. U dolinama većih riječnih tokova razvila su se brojna naselja, pa i najveći gradski centri u Republici Srpskoj. Proces industrijalizacije i modernizacije saobraćajne mreže nakon Drugog svetskog rata nisu značajnije uticali na prostorni razmještaj gradskih naselja, ali su podstakli proces urbanizacije.

Bosna i Hercegovina, a tim i Republika Srpska kao jedan od dva ravnopravna entiteta, ocjenjena je kao zemlja koja je ostvarila najveći skok u realizaciji tranzicijskih reformi, i time iz postkonfliktne prešla u krug zemalja u tranziciji. Postizanje makroekonomske stabilnosti potvrđeno je od strane Evropske banke za obnovu i razvoj izvještajem za 2004. godinu. Ekonomskom politikom za 2005. godinu u Republici Srpskoj, pored nastavka ekonomskog rasta, definisani su slijedeći prioriteti:

- Ubrzanje procesa privatizacije i restrukturisanja preduzeća;
- Stvaranje povoljnijeg poslovnog ambijenta uz korišćenje čvrstog budžetskog ograničenja u funkciji smanjenja javne potrošnje i nastavak izmirenja obaveza po osnovu Zakona o izmirenju unutrašnjeg duga;
- Investiranje u infrastrukturne projekte i implementacija Programa javnih ulaganja;
- Smanjenje deficita tekućeg računa (uvoza – izvoza);
- Reforma u oblasti PIO i zdravstvene zaštite.

5.REPUBLIKA SRPSKA – EKONOMSKI POKAZATELJI STANJA

5.1.Bruto domaći proizvod

Posljedice građanskog rata ostavile su dubok trag na ekonomiju Republike Srpske, kao i cijele Bosne i Hercegovine. Baš zbog građanskog rata, prilikom analize bruto društvenog proizvoda u obzir moramo uzeti nisku startnu poziciju Republike Srpske. Njen ekonomski oporavak ide veoma sporim tokom, što se vidi preko kretanja bruto domaćeg proizvoda. Do 2008. godine statistički zavod Republike Srpske je mjerio kontinuiran rast BDP-a, a nakon toga, usljed svjetske ekonomske krize, bilježi se njegov pad od 3.0%. Tokom 2010. i 2011. godine ostvaren je postepeni oporavak privrede Republike Srpske, evidentiran kroz blagi rast BDP-a u iznosu od 0,8%. 2012., godina bilježi ponovni pad od 0,9% u prvom kvartalu, 0,6% u drugom, 0,9% u trećem kvartalu i ponovo pad od 0,6 u četvrtom kvartalu.

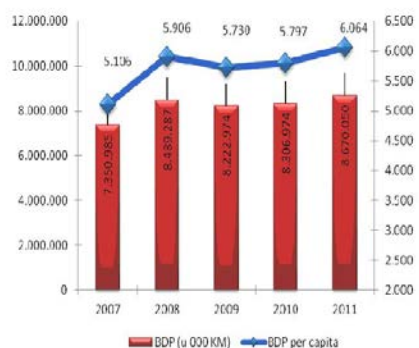
Tabela 1. BDP Republike Srpske u periodu 2008-2011

	2008	2009	2010	2011	2012
Nominalni BDP (u milionima)	8,489.3	8,223.0	8,307.0	8,670.1	
BDP, nominalna stopa rasta	15.5	-3.1	1.0	4.4	
BDP, realna stopa rasta	6.2	-3.0	0.8	0.8	
BDP, per capita	5,906.0	5,730.0	5,797.0	6,064.0	

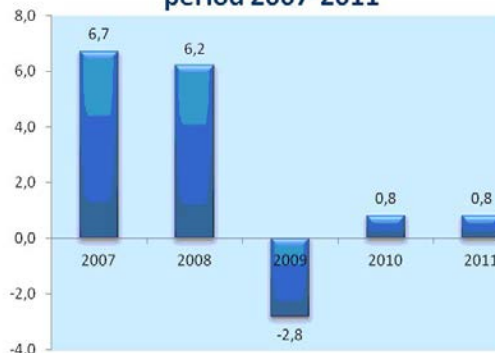
Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=1&lang=lat>(01.03.2013. 11:20)

Slika 1. Prikaz rasta BDP-a

BDP (u 000 KM) i BDP per capita (KM) 2007-2011

Stopa realnog rasta BDP (u %), za period 2007-2011

Izvor: <http://www.komorars.ba/pkrs/projekat/6/makroekonomija> (01.03.2013. 13:15)

5.2. Zaposlenost

Kao i na svaki pokazatelj stanja u Republici Srpskoj, tako i u segmentu radno aktivnog i neaktivnog stanovništva, rat je ostavio vidljive tragove. Privreda je bila urušena, a time i mogućnost stanovništva za aktivano radno angažovanje na poslu za koji je specijalizovan.

Prema podaci Zavoda za statistiku Republike Srpske i prema podacima iz godišnjeg izvještaja u 2012. godini, ukupan broj zaposlenih stanovnika je 153 225, a broj nezaposlenih je 238 178 stanovnika. Stopa nezaposlenosti je u porastu u odnosu na prošlu godinu i iznosi 25,6% (prošla godina 24,5%). Prosječna plata je konstantno u porastu i za 2012. godnu je 818,00 KM.

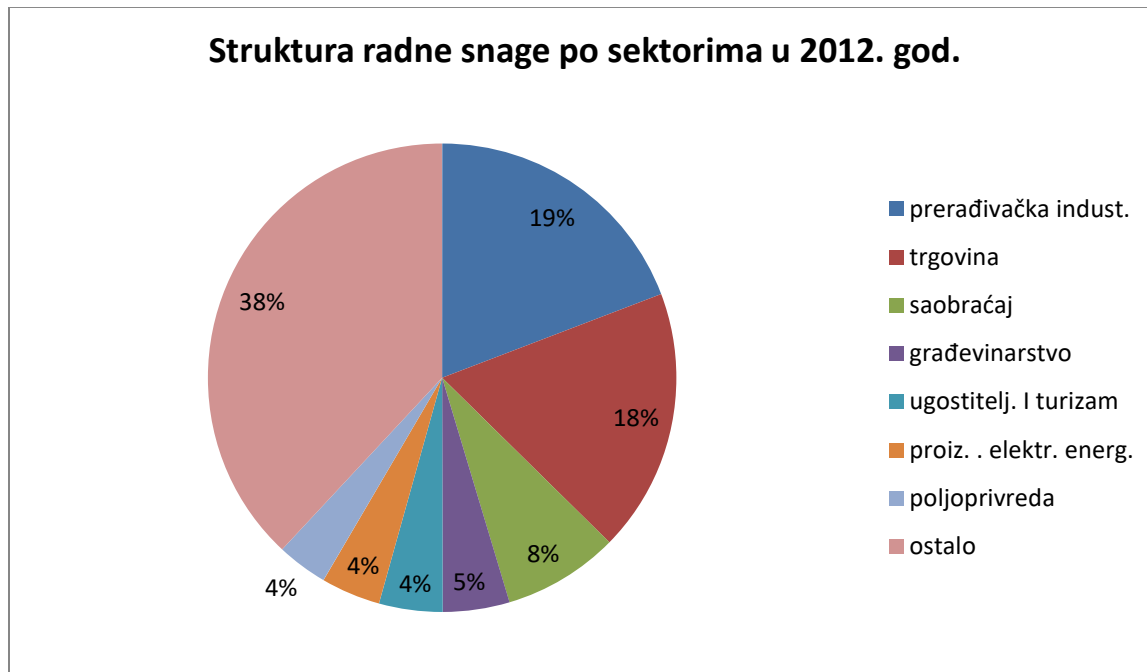
Tabela 2. Podaci o zaposlenosti u RS u periodu 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Stanovništvo procjena (u 000)	1,437.8	1,435.2	1,433.0	1,429.7	
Br. nezaposlenih	135,102	139,536	145,343	150,344	153,225
Br. zaposlenih	259,205	258,634	244,453	238,956	238,178
Stopa nezaposlenosti	34.2	35.5	37.3	38.7	
Prosječne plate	755.0	788.0	784.0	809.0	818.0
Prosječne penzije	309.0	335.0	321.0	321.0	312.0

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=1&lang=lat> (01.03.2013. 14:30)

Dominantan broj zaposlenih je u državnom sektoru privrede; oko 45,78% ukupne privrede RS pripada državnom sektoru, a sa 42,86% učestvuje privatni sektor. Kada gledamo po djelatnostima najveći broj stanovnika radi u industriji i trgovini. Iako statistički podaci pokazuju malo učešće stanovništva u poljoprivredi, ono je mnogo veće, s obzirom na probleme evidentiranja stanovništva zaposlenog u poljoprivredi.

Grafikon 1. Struktura radne snage po sektorima u RS

Izvor: <http://www.komorars.ba/pkrs/projekat/6/makroekonomija>(02.03.2013. 12:00)

5.3.Industrijska proizvodnja

Industrija Republike Srpske ima prilično mali udio u strukturi privrede. Kao posljedica nerazvijenosti industrije je slaba iskorištenost raspoloživih kapaciteta, kao i zastarjelost opreme i ostalih sredstava.

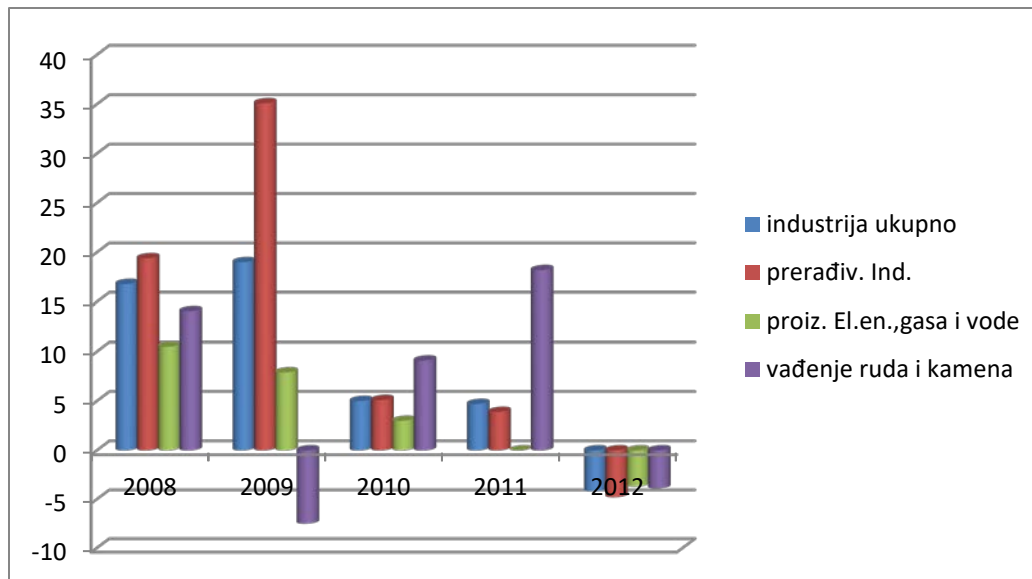
Tabela 3. Kretanja u proizvodnji po granama industrije u periodu 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Industrija	116.8	119.0	105.0	104.7	95.8
Vađenje ruda i kamena	114.1	92.5	109.1	118.2	96.1
Prerađivačka industrija	119.4	135.1	105.1	103.9	95.2
Proiz. i snab. el.energ., gasom i vodom	110.5	107.9	103.0	100.0	96.3

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=5&lang=lat>(09.03.2013. 11:30)

Tabela prikazuje godišnja kretanja u proizvodnji raspoređene po granama industrije. Možemo primjetiti da se svjetska ekonomska kriza odrazila i na industriju; u svakom segmentu proizvodnje primjeti se pad. Kada uzmemo u obzir dešavanja na svjetskom tržištu i pogledamo angažovanost države, nepodsticanje industrije, nepružanje pomoći i druge moguće oblike angažovanja da bi došlo do napretka, možemo primjetiti da ovim tempom industrija može doći do kraha. Sledeći grafikon daje pregled po rasta/pada u postocima po granama industije u posednjih 5 godina.

Grafikon 2. Pregled kretanja po granama industrije u procentima

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=5&lang=lat>(09.03.2013. 12:45)

5.4. Poljoprivreda

Republika Srpska ima velike površine poljoprivredno iskoristivog zemljišta. Čak oko 51% ukupne površine RS je obradivo. Prema podacima Vlade RS samo su oko 2/3 iskorištenih obradivih površina. S obzirom da postoji veliki dio neiskorištenog plodnog zemljišta, potrebno je da se stanovništvo usmjeri na rad u poljoprivrednim djelatnostima.

Tabela 4. Zasnijane poljoprivredne površine u periodu 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Ukupno	348,874	323,495	311,764	318,464	317,005
Poljopr. preduzeća	13,969	11,603	12,292	12,676	14,122
Domaćinstva	334,905	311,892	299,472	305,788	302,883

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=4&lang=lat>(09.03.2013. 14:00)

Tabela 5. Zasijane površine po grupama usjeva, u ha

	2008	2009	2010	2011	2012
Žita	224,494	216,082	201,455	209,055	208,512
Industrijsko bilje	4,935	4,307	4,715	4,623	4,477
Ljekovito bilje	97	142	124	316	333
Povrtno bilje	35,917	33,002	32,534	32,591	32,546
Jagodičasto voće	1,326	1,309	1,401	1,433	1,399
Stoč. krmno bilje	82,105	68,653	71,535	70,446	69,738

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=4&lang=lat>(09.03.2013. 17:30)

Ratna dešavanja ostavila su trag i na stočnu proizvodnju. Stočni fong Republike Srpske je prepolovljen, mada se ulažu veliki napori da se ova grana obnovi, s obzirom na povoljnosti kojima se raspolaže.

Tabela 6. Stočna proizvodnja u hiljadama litara i tonama

	2011	2012
Kravlje mlijeko	344927	326492
Ovčije mlijeko	6204	4277
Kozije mlijeko	2428	2155
Vuna	629	580
Jaja	382	426
Med	1353	1130

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=4&lang=lat>(09.03.2013. 18:00)

Tabela se odnosi na godišnju proizvodnju stočnih proizvoda, količine su prikazane u hiljadama litara i tonama, zavisno od vrste proizvoda.

6.SPOLJNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE

Republika Srpska, kao jedan od dva ravnopravna entiteta u Bosni i Hercegovini, dijeli zajedničke ciljeve, ne samo Bosne i Hercegovine, već i drugih zemalja SFRJ, da ostvari makroekonomsku stabilnost sa visokim realnim stopama privrednog rasta. Samostalnost, građanski rat, ekonomska zaostalost za zapadnim zemljama, proces tranzicije i različite reforme usporile su njen rast i razvoj.

Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma iz 1995. godine međunarodnim organizacijama i institucijama prisutnim u Bosni i Hercegovini dodijeljeno je pravo sprovođenja određenih aktivnosti: prisustvo međunarodnih i policijskih snaga, članstvo u sudskim i finansijskim institucijama, uloga „visokog“ predstavnika i mnogi drugi poslovi. Institucije Bosne i Hercegovine zadržale su ulogu „samostalnog kreatora i sprovodioca“ spoljne politike Bosne i Hercegovine, ali uz praćenje i nadgledanje međunarodne zajednice.

Svoju spoljnu politiku Bosna i Hercegovina zasniva na principima saradnje, uzajamnog poštovanja, teritorijalnog integriteta i suvereniteta, te na principu saradnje s partnerima uz uvažavanje obostranih interesa. Svoju spoljnu politiku Bosna i Hercegovina sporovodi u saglasnosti sa sledećim prioritetima:

- Očuvanje i zaštita nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH u međunarodno priznatim granicama;
- Potpuna i dosljedna implementacija Opšteg mirovnog sporazuma;
- Pristupanje Bosne i Hercegovine evroatlanskim integracionim procesima;
- Učešće Bosne i Hercegovine u multilateralnim aktivnostima, posebno u sklopu sistema Ujedinjenih nacija i Savjeta Evrope, Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi i dr.;
- Promoivisanje BiH kao partnera u međunarodnim ekonomskim odnosima i aktivnosti koje će omogućiti prijem Bosne i Hercegovine u Svjetsku trgovinsku organizaciju i druge međunarodne organizacije i asocijacije.⁷

⁷[http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2\(10.03.2013.18:15\)](http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2(10.03.2013.18:15))

7.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE

Obim spoljnotrgovinske razmjene Republike Srpske i inostranstva je u porastu. U periodu od 2008-2012. godine obim spoljnotrgovinske razmjene je rastao po prosječnoj godišnjoj stopi od 7,4%.. Kada posmatramo obim razmejne Republike Srpske sa svijetom u 2012. godini, u odnosu na 2011. godinu , ostvaren je pad u iznosu od 4%, dok je u 2011. godini ostvaren rast od 15%.

Tabela 7. Robna razmjena RS sa inostranstvom u periodu 2008-2012

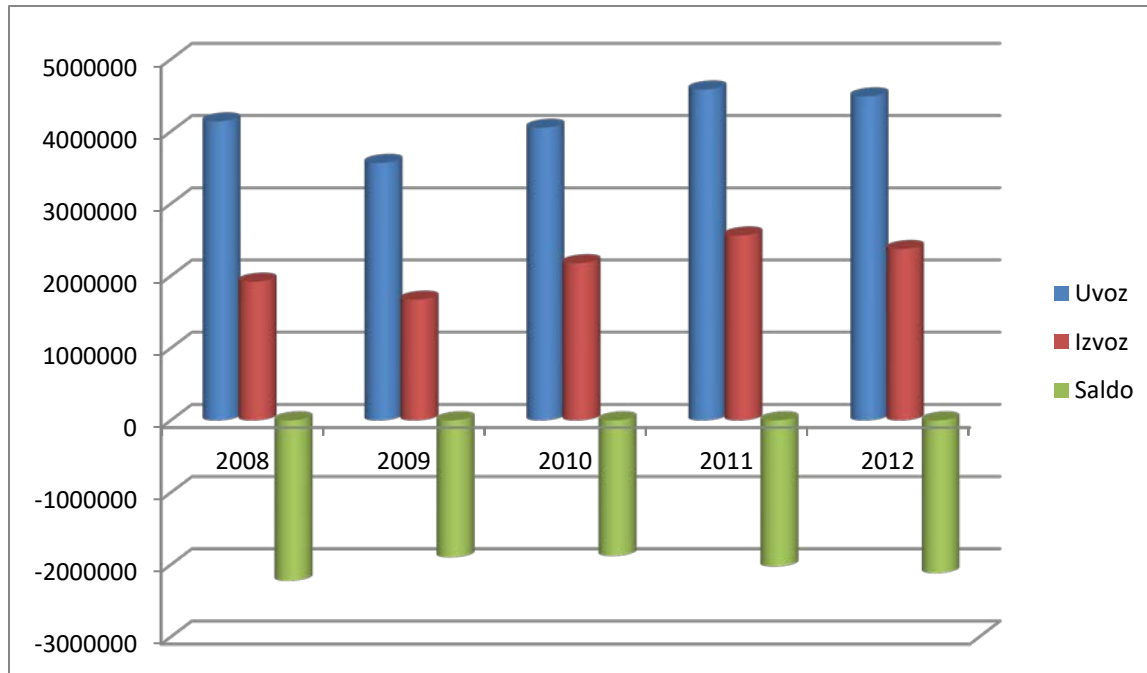
	2008	2009	2010	2011	2012
Izvoz	1,921,817	1,672,915	2,177,809	2,561,928	2,374,338
Uvoz	4,142,252	3,567,104	4,053,076	4,584,193	4,487,543
Obim robne raz.	6,064,069	5,240,019	6,230,885	7,146,121	6,861,881
Saldo robne raz.	-2,220,435	-1,894,189	-1,875,267	-2,022,265	-2,113,205
Pokrivenost uvoza izvozom	46.4	46.9	53.7	55.9	52.9

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(15.03.2013. 11:15)

Uvoz roba u Republiku Srpsku u periodu od 5 godina koliko posmatamo, možemo primjetiti da on varira, nekad je u porastu nekad opada. Međutim, kada pogledamo početak i kraj posmatranog perioda primjećujemo da je uvoz sa 4,14 milijardi povećan na 4,48 milijardi KM, što je za 8,2% više. To implicira da sami ne proizvodimo dovoljno dobara da zadovoljimo potrebe stanovništva.

Izvoz dobara je takođe u porastu, sa 1,92 povećan je na 2,37 milijardi KM, što je za 23,5% više. To implicira da postoji napredak i povećanje proizvodnje u određenim granama privrede. Pokrivenost uvoza izvozom je takođe u porastu, sa 46,4% na 52,9%, odnosno za 14,2%.

Grafikon 3. Uvoz, izvoz i saldo robne razmjene RS u periodu 2008-2012

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(15.03.2013. 12:30)

Na prikazanom grafikonu se jasno vidi pregled uvoza i izvoza Republike Srpske u zadnjih 5 godina, te njihov saldo. Primjećujemo, iako je izvoz u vidnom porastu, takođe raste i uvoz roba, a samim tim raste i negativni saldo robne razmjene.

Sledeća tabela prikazuje uvoz i izvoz razvrstan po privrednim granama.

Tabela 8. I 9. Uvoz i izvoz RS po privrednim granama

	2008		2009	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Ukupno	1,921,817	4,142,252	1,672,915	3,567,104
Poljopr., lov i šum.	46,289	218,775	55,251	175,440
Ribarstvo	6,339	1,270	6,740	1,124
Vađenje ruda	91,229	55,240	44,810	680,138
Prerađiv. indust.	1,631,411	3,798,056	1,354,012	2,674,150
Proiz. i snab. el.ener., vodom i plinom	144,903	53,213	210,734	29,811
Poslovanje nekretnin.	0	8,102	16	1,954
Ost. javne,komunalne i lične djelatnosti	1,646	7,595	1,352	4,487
Neraspoređeno	0	0	0	0

	2010		2011		2012	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
Ukupno	2,177,809	4,053,076	2,561,928	4,584,193	2,374,338	4,487,543
Poljopr., lov i šum.	84,955	199,425	94,606	223,364	86,758	209,333
Ribarstvo	6,547	573	77,937	1,317,377	96,218	1,211,699
Vađenje ruda	48,732	965,953	2,114,006	2,974,782	2,032,976	2,996,286
Prerađiv. indust.	1,777,897	2,772,491	165,611	40,350	47,736	39,057
Proiz. i snab. el.ener., vodom i plinom	258,773	108,680	106,685	4,778	108,041	9,472
Poslovanje nekretnin.	43	2,927	3,083	22,978	1,826	18,802
Ost. javne,komunalne i lične djelatnosti	861	3,028	0	535	782	2,856
Neraspoređeno	0	0	0	28	0	39

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat> (16.03.2013. 12:15)

Kada pogledamo tabele možemo primjetiti negativni saldo robne razmjene u poljoprivredi. Republika Srpska posjeduje velike površine poljoprivredno obradivog zemljišta, čak 51% teritorije je obradivo. Od toga su samo dve trećine iskorištenog zemljišta, jedna trećina je i dalje slobodna za obradu, a Republika Srpska ima deficit poljoprivrednih proizvoda, stoga da bi zadovoljila potrebe stanovništva uvozi potrebne proizvode iz drugih zemalja.

Primjećuje se napredak u vađenju ruda i kamena. Republika Srpska ima velike količine rudnih i mineralnih resursa (ugalj, boksit, željezo, bakar), neiskorištenih.

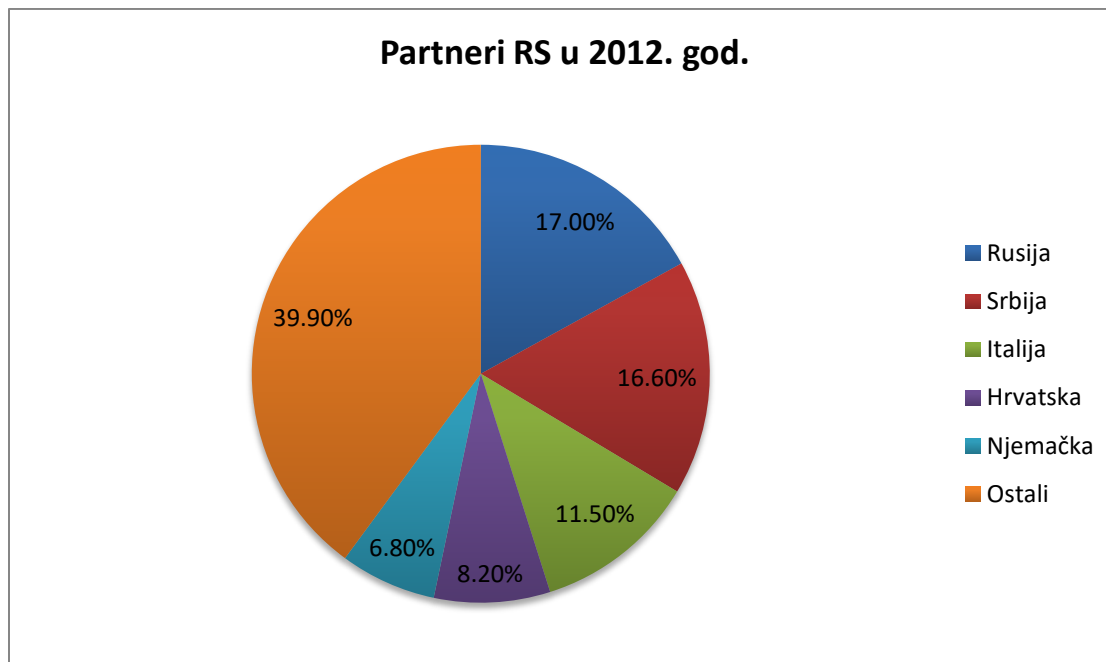
Vode su takođe veliko bogatstvo Republike Srpske, a njeni vodotoci zadovoljavaju 73% propisa za prvu klasu čistih i pitkih voda, što implicira da postoje povoljni uslovi za razvoj hidroenergetskog sektora. Samo je 30%, od ukupnog potencijala Republike Srpske za proizvodnju električne energije iskorišteno. To ukazuje na još jednu mogućnost napretka Srpske i popravljanja negativnog salda robne razmjene.

8.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA SVIJETOM

U prethodnom poglavlju smo detaljno prikazali robnu razmjenu Republike Srpske sa inostranstvom u poslenjih pet godina, kako prema uopštenim pokazateljima, tako i raščlanjeno po privrednim granama. Jasno se dalo primjetiti kako Republika Srpska, iako povećava obim svoje robne razmjene, isto tako povećava i uvoz, što implicira kako ne dolazi do nekih bitnijih poboljšanja u njenoj spoljnotrgovinskoj razmjeni. Koliko raste izvoz domaćih proizvoda u druge zemlje, raste i uvoz dobara u našu zemlju, a saldo robne razmjene ostaje isti, ako se mijenja to je bez nekih vidljivijih promjena.

Grafikon prikazuje vodeće partnere prema obimu robne razmjene Republike Srpske u 2012. godini.

Grafikon 4. Vodeći partneri RS u robnoj razmjeni za 2012.

Izvor: <http://www.komorars.ba/pkrs/projekat/6/makroekonomija>(29.03.2013. 13:00)

Prema datom grafikonu možemo primjetiti da Republika Srpska veći dio svoje robne razmjene obavlja sa evropskim zemljama, posebno sa zemljama iz okruženja. Možemo reći da Republika Srpska zavisi od nekoliko zemalja. Njena robna razmjena sa Rusijom, Srbijom, Italijom i Njemačkom iznosi 53,3% od njene ukupne razmjene.

Ukupno učešće Republike Srpske u obimu robne razmjene u ukupnom obimu Bosne i Hercegovine je 30,17%, F BiH 65,39% i 4,4% Distrikt Brčko.

Tabela 10. Izvoz po trgovinskim partnerima iz Evrope

Izvoz (u 000)	2008	2009	2010	2011	2012
Srbija	373,508	334,860	383,884	477,210	371,118
Italija	320,442	303,762	340,505	372,743	380,676
Hrvatska	218,472	214,573	287,923	334,931	320,170
Njemačka	177,594	143,824	181,613	208,824	197,076
Slovenija	163,315	115,900	210,368	198,228	196,130
Švajcarska	63,321	67,111	134,218	115,657	-
Austrija	115,082	103,725	130,415	198,597	225,532
Rumunija	57,773	13,108	17,222	10,949	14,665
Poljska	-	22,778	24,658	47,310	49,477
Mađarska	-	30,603	28,703	60,667	42,762
Turska	-	4,669	17,811	27,395	17,584
Rusija	-	3,221	3,552	4,037	4,169
Češka	-	20,933	31,312	31,968	46,859
Francuska	-	32,693	31,100	35,704	43,523
Crna Gora	61,480	85,683	148,039	149,833	116,358
Makedonija	-	14,237	16,330	20,047	22,411

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(29.03.2013. 14:45)

Tabela 11. Izvoz po trgovinskim partnerima iz svijeta

Izvoz (u 000)	2008	2009	2010	2011	2012
SAD	99,094	-	10,856	-	-
Brazil	-	-	5	-	2,288
Kina	-	2,952	6,040	4,042	4,205

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(29.03.2013. 15:15)

Tabela 12. Uvoz po trgovinskim partnerima iz Evrope

Uvoz (u 000)	2008	2009	2010	2011	2012
Srbija	1,095,321	787,535	850,953	823,830	770,018
Italija	440,142	359,012	356,359	386,492	411,748
Hrvatska	483,237	225,941	333,271	285,181	241,290
Njemačka	301,808	244,420	233,041	240,366	270,370
Slovenija	208,287	165,451	202,918	206,558	202,605
Švajcarska	-	31,139	25,007	20,710	-
Austrija	142,752	125,400	123,940	134,634	129,757
Rumunija	-	28,108	35,693	49,418	55,705
Poljska	-	34,709	39,545	81,282	45,400
Mađarska	187,709	84,942	103,540	102,353	120,912
Turska	116,800	34,756	37,806	66,878	53,798
Rusija	-	689,802	947,690	1,309,064	1,165,178
Češka	-	61,087	59,693	60,495	57,444
Francuska	-	55,348	54,434	66,759	75,198
Crna Gora	-	19,921	24,579	24,186	23,038
Makedonija	-	42,508	47,962	43,821	44,457

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(29.03.2013. 16:15)

Tabela 13. Uvoz po trgovinskim partnerima iz svijeta

Uvoz (u 000)	2008	2009	2010	2011	2012
SAD	-	-	31,564	-	-
Brazil	-	64,127	62,259	55,601	51,409
Kina	170,760	146,655	139,864	176,465	194,007

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(29.03.2013. 17:00)

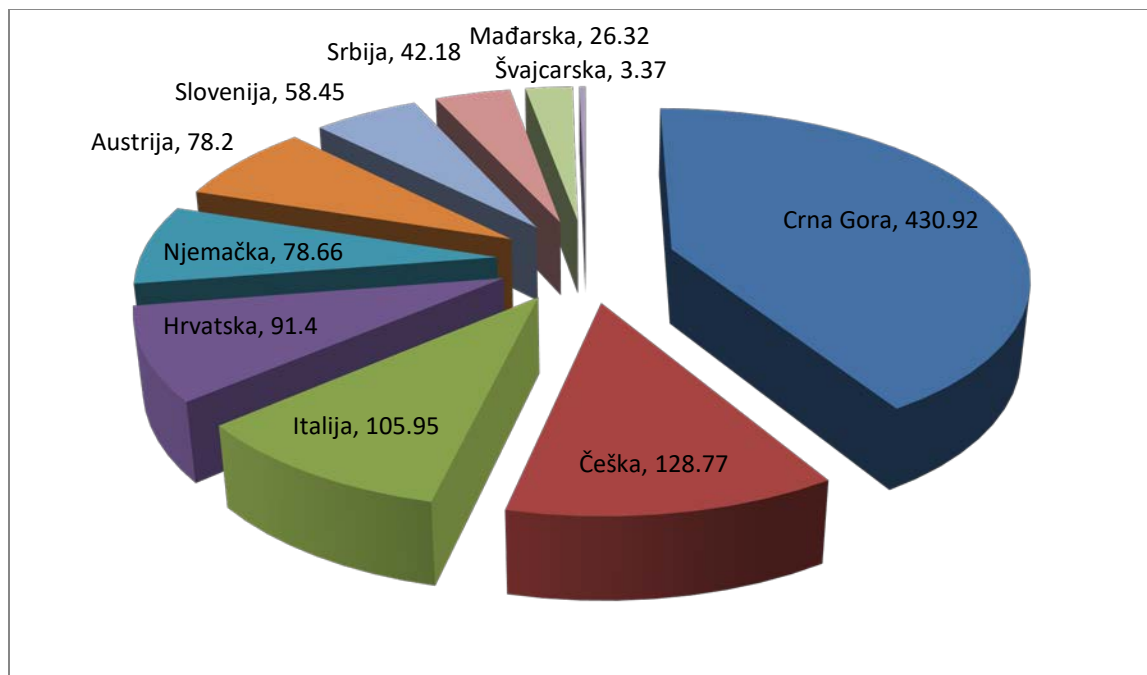
Kada pogledamo izvoz Srpske u prethodnih 5 godina možemo primjetiti vidniji porast izvoza u Hrvatsku, Crnu Goru, Austriju i nešto manji rast izvoza u Tursku i Makedoniju. Isto tako primjeti se i prestanak izvoza u Švajcarsku i smanjen izvoz u Rumuniju. Od navedenih zemalja najviše se izvozi u Italiju, Srbiju i Hrvatsku.

U prethodnih 5 godina najveće učešće u uvozu imaju Srbija, Rusija i Italija. Primjećujemo veliki rast uvoza iz Rusije, kao i umanjen uvoz iz Srbije, Hrvatske i Turske.

Kada posmatramo tabele neevropskih zemalja odmah možemo primjetiti da je robna razmjena Republike Srpske u malom procnetu vezana za zemlje izvan Evrope. Procenat koji odlazi na razmjenu izvan kontinenta uglavnom se odnosi na uvoz, i to većinom iz Kine.

Ako zajedno gledamo uvoz i izvoz zemalja s kojima Republika Srpska ima robnu razmjenu, možemo napraviti grafikon u kome ćemo prikazati preglednost zemalja, vodećih partnera Republike Srpske po pokrivenosti uvoza izvozom.

Grafikon 5. Pregled najznačajnijih partnera po pokrivenosti uvoza izvozom

Izvor:

http://www.komorabih.ba/images/dokumenti/pdf/statistika/pokrivenost_09_2012.pdf(30.03.2013. 13:00)

Na prikazanom grafikonu se vidi da sa samo tri zemlje ima suficit, odnosno više izvozi nego što uvozi iz tih zemalja. Suficitarnost Republika Srpska ima sa Crnom Gorom, Češkom i Italijom. Iz ostalih zemalja se više uvozi nego izvozi, a grafikon prikazuje koliki je procenat izvoza u odnosu na uvoz u određene zemlje.

9. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA CEFTA-om

CEFTA je međunarodni sporazum o slobodnoj trgovini između Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Srbije, Kosova, koje zastupa UNMIK, odnosno administrativna misija Ujedinjenih nacija koja se nalazi u Kosovu i Crne Gore.

CEFTA je formirana kao jedan oblik pripreme za ulazak u Evropsku uniju; država koja ispuni sve tačke koje propiše EU napušta CEFTA-u i postaje članica EU.

Formiraćemo tabelu koja pokazuje spoljnotrgovinsku razmjenu BiH i Republike Srpske sa zemljama članicama CEFTA sporazuma. Pošto već postoji tabela sa prikazom uvoza i izvoza u poslednjih 5 godina sa zemljama Evrope, ovaj pregled ćemo napraviti posmatrajući samo 2012. godinu.

Tabela 14. Pregled robne razmjene BiH i RS sa članicama CEFTA sporazuma

	Izvoz				Uvoz			
	BiH		RS		BiH		RS	
	Izvoz	%	Izvoz	%	Uvoz	%	Uvoz	%
Ukupno	1,714,047	100,0	830057	100,0	2,846,349	100,0	1,078,803	100,0
Albanija	-	-	-	-	-	-	-	-
Crna Gora	184,561	10,77	116,358	14,02	39,002	1,38	23,038	2,14
Hrvatska	888,201	51,82	320,170	38,57	1,641,326	57,66	241,290	22,36
Makedonija	97,266	5,67	22,411	2,70	101,774	3,57	44,457	4,12
Moldavija	-	-	-	-	-	-	-	-
Srbija	544,019	31,74	371,118	44,71	1,064,247	37,39	770,018	71,38
Kosovo	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(05.04.2013. 17:15)

Iz ove tabele možemo izvući zaključak da Republika Srpska zaumzima 48,43% ukupnog izvoza Bosne i Hercegovine u zemlje članice CEFTA sporazuma, a od ukupnog procenta uvoza proizvoda koji su uveženi iz CEFTA zemalja, Republika Srpska za svoje potrebe je uvezla 37,90%.

U Bosnu i Hercegovina najviše proizvoda se uvozilo iz Hrvatske (57,66%, od čega je 22,36% uvezla Srpska), dok je u Republiku Srpsku najviše uveženo iz Srbije (71,38%, što je 37,39% ukupnog BiH uvoza).

Istovremeno, najveće učešće u izvozu BiH ima Hrvatska (51,82%, gdje iz Srpske odlazi 38,57% njenog ukupnog izvoza u CEFTA zemlje), a Republika Srpska najviše proizvoda izveze u Srbiju (44,71%, što je 31,74% ukupnog izvoza BiH u Srbiju).

Pozitivan saldo robne razmjene i Bosna i Hercegovina cjelokupno, i Republika Srpska kao njen entitet, imaju samo sa Crnom Gorom, pokrivenost uvoza izvozom za BiH iznosi 473,21%. Negativan saldo, odnosno veći uvoz nego izvoz roba, realizuje se sa Makedonijom i Srbijom, i pokrivenost uvoza izvozom iznosi, za Makedoniju 95,57%, a za Srbiju 51,12%. . Sa Hrvatskom Republika Srpska ima pozitivan saldo robne razmjene i pokrivenost uvoza izvozom iznosi 132,69%, dok Bosna i Hercegovina ima negativan saldo i pokrivenost uvoza izvozom iznosi 51,11%. Ako posmatramo samo Republiku Srpsku pokrivenost uvoza izvozom za Makedoniju iznosi 50,41% i Srbiju 48,19%.

10.SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA REPUBLIKE SRPSKE SA POSEBNIM OSVRTOM NA SRBIJU

U ovom poglavlju ćemo se detaljno posvetiti analizi spoljnotrgovinske razmjene Republike Srpske sa Srbijom. Kao i u potpunom radu, analiziramo period od proteklih 5 godina, analizirajući svaku godinu posebno, po tromjesečjima.

Tabela 15. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2008. god.

	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII	Ukupno
Izvoz	78,838	92,188	96,835	105,647	373,508
Uvoz	239,867	273,219	289,236	292,999	1,095,321
Obim	318,705	365,407	386,071	398,646	1,468,829
Saldo	-161,029	-181,031	-192,401	-187,352	-721,813
Pokrivenost	32,87%	33,74%	33,48%	36,05%	34,41%

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 11:15)

Posmatrajući tabelu primjećuje se povećanje i uvoza i izvoza sa svakim tromjesečjem. Međutim, kada pogledamo ostale činioce, primjećujemo da nema nekog vidnijeg poboljšanja, iako pokrivenost uvoza izvozom pokazuje veći postotak, što implicira povećanje izvoza, kada posmatramo saldo vidimo da se negativna cifra povećava, sve do devetog mjeseca, kad se vidi smanjenje salda, kao i veća pokrivenost uvoza izvozom, što nam ipak daje zaključak da postoji neko blago poboljšanje.

Tabela 16. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2009. god.

	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII	Ukupno
Izvoz	82,541	84,764	81,220	86,335	334,860
Uvoz	159,229	203,059	208,320	216,927	787,535
Obim	241,770	287,823	289,540	303,262	1,122,395
Saldo	-76,688	-118,295	-127,100	-130,592	-452,675
Pokrivenost	51,18%	41,74%	38,99%	39,80%	42,52%

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 11:45)

Ako uporedimo zadnje tromjesečje 2008. godine i prvo tromjesečje 2009. godine primjeti se veliki skok. Iako je izvoz manji, tačnije smanjio se za 23,106 hiljada u odnosu na prošlo tromjesečje, znatno je smanjen uvoz proizvoda, čak za 133,770 hiljada. Tim se odmah mijenja stanje i prema drugim pokazateljima, pa se i negativni saldo smanjio za 57,953 hiljada, a pokrivenost uvoza izvozom je veća za 16,77%.

Ako dalje posmatramo 2009. godinu primjećujemo negativan rast u svim ekonomskim pokazateljima; ako raste izvoz, raste i uvoz dobara, što ne pruža nikakav napredak. Negativni saldo robne razmjene konstantno raste, a stopa pokrivenosti uvoza se smanjuje.

Tabela 17. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2010. god.

	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII	Ukupno
Izvoz	85,422	105,435	97,926	95,101	383,884
Uvoz	171,422	217,827	235,940	225,764	850,953
Obim	256,844	323,262	333,866	320,865	1,234,837
Saldo	-86,000	-112,392	-138,014	-130,663	-467,069
Pokrivenost	49,83%	48,40%	41,50%	42,12%	45,11%

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 13:15)

Kada gledamo kraj 2009. godine i početak 2010. godine vidi se poboljšanje. Uvoz i izvoz su ponovo smanjeni u prvom dijelu godine i postepeno se povećavaju. Manji je saldo robne razmjene, što odmah povećava procenat pokrivenosti uvoza. I u ovoj godini podaci pokazuju slične rezultate, prvo tromjesečje ima najpozitivnije podatke, mada je izvoz i uvoz manji nego u toku cijele godine. Dalje kroz tromjesečne prikaze raste izvoz, al potreba za uvozom je veća.

Međutim, ako uporedimo sa podacima iz 2008. godine, primjećuje se veći i izvoz i uvoz, što znači da je veći obim robne razmjene, pokrivenost uvoza izvozom je veća za 10,70%, a negativni saldo je manji za 254,744 hiljada.

Tabela 18. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2011. god.

	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII	Ukupno
Izvoz	92,969	107,342	135,586	141,313	477,210
Uvoz	168,385	208,253	232,511	214,681	823,830
Obim	261,354	315,595	368,097	355,994	1,301,040
Saldo	-75,416	-100,911	-96,925	-73,368	-346,620
Pokrivenost	55,21%	51,54%	58,31%	65,82%	57,92%

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 15:30)

Upoređujući kraj prethodne godine i prvo tromjesečje 2011. godine izvoz je umanjeno za 2,132 hiljade, a uvoz dobara iz Srbije umanjeno je za 57,379 hiljada. Saldo robne razmjene i dalje je negativan, ali kako je vidno smanjen uvoz saldo je za 55,247 hiljada pozitivniji.

Posmatrajući 2011. godinu u cjelini vidi se da je kako je izvoz konstantno veći nego u prethodnim godinama, a uvoz je nešto manji u cijelom godišnjem iznosu nego u 2010. godini, što se vidi kroz pokrivenost uvoza izvozom, jer je postotak pokrivenosti tokom svih tromjesečja iznad 50%, a u četvrtom tromjesečju je 65,82%. To je prvo tromjesečje kada imamo tako visok procenat, što pokazuje i saldo; iako je i dalje negativni omjer, saldo je konstantno ispod 100,000 hiljada, osim u drugom tromjesečju kada iznosi 100,911 hiljada. Ako saldo gledamo prosječno za ovu godinu, dobijamo cifru u iznosu od 86,655 hiljada.

Tabela 19. Robna razmjena RS i Srbije po tromjesečjima za 2012. god.

	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII	Ukupno
Izvoz	87,287	98,285	98,160	87,386	371,118
Uvoz	155,670	209,909	209,968	194,471	770,018
Obim	242,957	308,194	308,128	281,857	1,141,136
Saldo	-68,383	-111,624	-111,808	-107,085	-398,900
Pokrivenost	56,61%	46,82%	46,75%	44,93%	48,20%

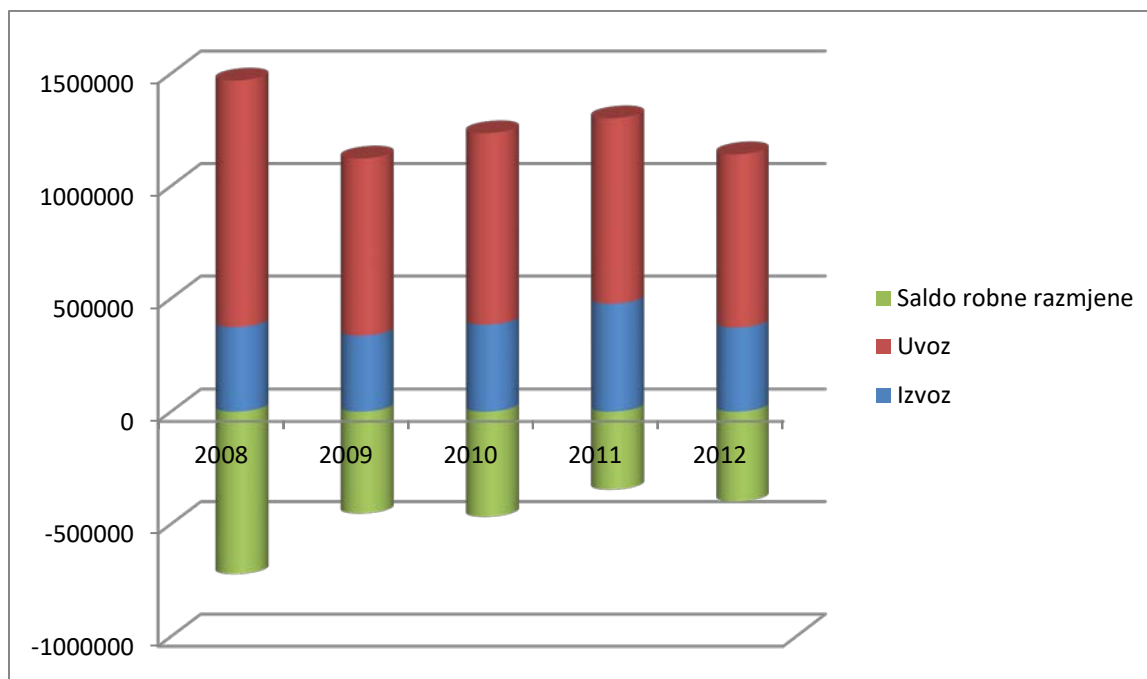
Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 16:15)

U prvom tromjesečju 2012. godine izvoz je umanjeno za 54,026 hiljada, a uvoz za 59,011 hiljada. Uvoz se više smanjio, što se odmah odrazilo na saldo robne razmjene koji je manji. Pokrivenost uvoza izvozom je u četvrtom tromjesečju 2011. godine imalo najveću stopu pokrivenosti, tako da je očekivan njen pad u ovom tromjesečju, pa je tako i manji za 9,21%.

Izvoz raste u prvih pola godine, a onda opada, dok uvoz raste do trećeg tromjesečja, u četvrtom se smanjuje za 15,497 hiljada. Obim razmjene proizvoda takođe se smanjuje u četvrtom tromjesečju. Pokrivenost uvoza izvozom se kroz tromjesečja procentualno smanjuje.

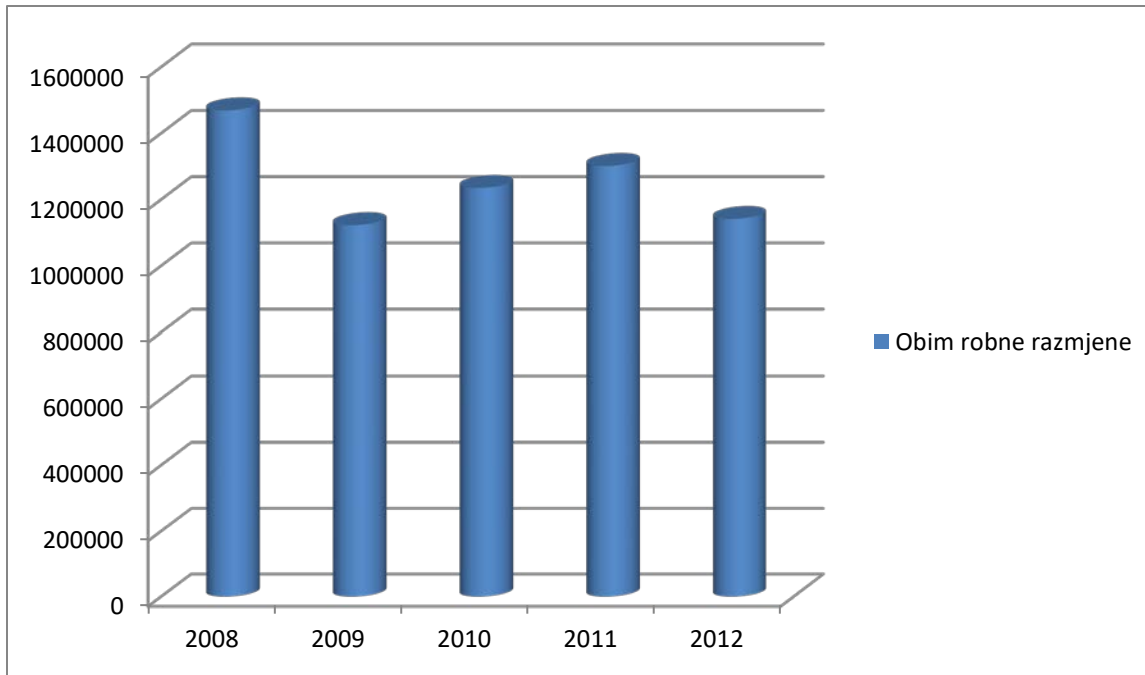
Nakon što smo analizirali razmjenu dobara i usluga po tromjesečjima u prethodnih pet godina, napravićemo grafikon koji pruža uporedni prikaz izvoza iz Republike Srpske u Srbiju i uvoza dobara za svaku godinu. Sledći grafikon daje godišnji prikaz obima robne razmjene između Republike Srpske, te saldo razmjene.

Grafikon 6. Izvoz, uvoz i saldo robne razmjene RS i Srbije u periodu 2008-2012

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(07.04.2013. 18:00)

Grafikon 7. Obim robne razmjene RS i Srbije u periodu 2008-2012

Izvor. <http://www.irbrs.net/Statistika.aspx?tab=11&lang=lat>(08.04.2013. 17:30)

11. MOGUĆNOSTI I ŠANSE BOLJE SRPSKE

11.1.SWOT analiza Republike Srpske

Prednosti:

- Dobra geografska pozicija; nalazi u „srcu“ Evrope, osim što povezuje zemlje bivše SFRJ, koje imaju posebne ekonomske i druge odnose, povezuje Evropsku Uniju, zapadnu i sjevernu sa južnom Evropom.
- Neiskorištenost raspoloživih poljoprivrednih resursa, šuma i voda;
- Kvalitetan ljudski resurs, neiskorišten;
- Očuvana životna sredina u neindustrijskim oblastima;
- Jeftina radna snaga, niska stopa poreza;
- Otvorene šanse za turizam;
- Infrastruktura se razvija;
- Uspostavljanje povjerenja i podizanje ugleda Republike Srpske.

Slabosti:

- Neiskorištenost potencijala kojima raspolaže;
- Nedovoljna ulaganja u privredu, isatraživanje tržišta i poboljšanje stanja u zemlji;
- Nedovoljno proizvoda koji zadovoljavaju evropske standarde, pa time i negativan saldo robne razmjene, slaba pokrivenost uvoza izvozom;
- Visoka stopa nezaposlenosti stanovništva;
- Nezaštićenost prirodnih resursa i neiskorištenih potencijala o nelegalnog korištenja.

Šanse:

- Integracije u EU;
- Bolja saradnja sa zemljama iz okoline;
- Ulaganja Rusije i drugih zainteresovanih zemalja u potencijal Srpske;
- Podsticanje stanovništva za rad u poljoprivredi, stočarstvu i drugim oblastima;
- Smanjenje korupcije i politička volja za sprovođenje zakonskih reformi;
- Povećanje proizvodnje standardizovanih proizvoda koji se mogu izvoziti u zemlje članice EU;
- Bolja saradnja sa BiH institucijama;
- Ulaganje u energetske sektor;
- Razvoj turizma.

Prijetnje:

- Zaduženost kod MMF-a i drugih međunarodnih institucija;
- Nestabilni odnosi između Republike Srpske i Bosne i Hercegovine;
- Porast nezaposlenosti i siromaštva;
- Zastarjela tehnologija;
- Život u prošlosti (građanski rat, nacionalne podjele);
- Nezaposlenost;
- Loš ugled u svijetu.

11.2.IRBRS – Investiciona razvojna banka Republike Srpske

Investiciona razvojna banka Republike Srpske je osnovana prije nepunih sedam godina. Prošle godine je postala članica Evropske asocijacije javnih banaka. Njen cilj je podsticanje investiranja u Republiku Srpsku i podrške njenom razvoju. Banka želi znanjem i vještinom svog kadra, te podsticajima koje pruža, povezati privatni sektor u Srpskoj kao i podstaći stvaranje novih preduzeća u različitim privrednim oblastima, sa međunarodnim institucijama.

IRBRS pruža finansijsku podršku privatnom sektoru kroz odobravanje kredita za preduzetnike, kredita za početne aktivnosti, kredite za poljoprivredu, za razvoj malih i srednjih preduzeća i zajmove za preduzeća.

Promoviše Republiku Srpsku i nastoji privući što veći broj stranih investitora. Oni pomažu stranim investitorima kroz pružanje neophodnih informacija, pronalaženje atraktivnih projekata u koje se može dobro investirati, komuniciranje sa državnim i entitetskim institucijama, kao i odobravanje kredita ili otkupa hartija od vrijednosti.

12.ZAKLJUČAK

Spoljna trgovina ima bitnu ulogu u politici i razvoju svake zemlje. Bez trgovinske razmjene sa drugim zemljama nema napretka. Prosto je nemoguće zadovoljiti sve potrebe stanovništva, proizvesti svih neophodnih dobara koliko stanovništvo zahtjeva, bez stvaranja viška. Upravo zbog nemogućnosti stvaranja takvog sklada, javlja se potreba za spoljnotrgovinskom razmjenom. A stvaranje uspješne razmjene nema bez uspostavljanja dobrih i kvalitetnih odnosa sa partnerima. Takav stav za sobom povlači diplomatiju, i pokazuje kolika je njena važnost za stvaranje uspješne zemlje.

Republika Srpska iza sebe ima težak period; ratna razaranja ostavila su teške posljedice u ekonomskoj, privrednoj i svakoj drugoj sferi egzistencije. Privreda Srspe potpuno je uništena, mnogo je vremena prošlo dok se šteta sagnirala. U međuvremenu, tehnologija je napredovala, došlo je do novih otkrića, tempo koji Republika Srpska, sa takvom ekonomskom pozicijom u kojoj se našla, nije mogla pratiti. Iako je prošlo vremena od rata, trebaće još mnogo vremena da se privreda vrati na one grane na kojima je bila prije rata i da stigne pozicije koje imaju razvijene zemlje.

Dobra perspektiva za bolju Srpsku pronalazi se u saradnji, prvenstveno sa zemljama iz okruženja, jer su to sve zemlje koje su pretrpile sličnu sudbinu, koje muče isti problemi, čija je privreda u sličnom rangu, a zatim i sa razvijenim zemljama, odnosno svjetskim gigantima, ekonomskim predvodnicima u svim privrednim granama. Primjećuje se i podizanje svijesti čelnika o važnosti preduzimanja određenih koraka u privredi, daju se podsticaji u poljoprivredi, što znači da iskorištavamo ono što nam je priroda pružila, kao i podsticaji u drugim sferama, preuzetništvu i privatnom sektoru uopšte.

Republika Srpska ima dobru saradnu sa susjednim zemljama, kao i sa zemljama članicama CEFTA sporazuma, Rusijom i drugim prijateljskim vezama, a konstantno se radi na jačanju tih veza i stvaranju novih šansi za Srpsku, rađaju se nova prijateljstva, nove saradnje i investicije, otvaraju se nove mogućnosti, što predstavlja nadu da dolaze bolja vremena.

13.LITERATURA

- Džombić I., 2010. *Ekonomski odnosi BiH sa inostranstvom*; Banja Luka:Univerzitet PIM
- Džombić, I., 2010. *Međunarodno poslovanje*; Banja Luka: Univerzitet PIM
- Unković M., Stakić B., 2011. *Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje*; Beograd: Univerzitet Singidunum
- Dašić D., 2008. *Savremena diplomatija*; Beograd:Delta Press
- Bijelić P., 2003. *Ekonomika međunarodnih odnosa*; Zemun: Prometej
- Kandžija V., Zrilić N., 2008-09. *Interna skripta studenata PIM univerziteta – Međunarodna ekonomija*; Banja Luka: Univerzitet PIM
- Džombić I., 2010*Evropske inicijative i institucije*; Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung
- <http://www.rzs.rs.ba>(01.03.2013. 13:00)
- <http://www.komorars.ba>(02.03.2013. 11:00)
- <http://www.irbrs.net>(01.03.2013. 11:00)
- <http://www.vladars.net>(05.02.2013. 17:30)
- <http://www.komorabih.ba>(30.03.2013. 12:30)
- <http://www.mfa.ba>(10.03.2013. 18:00)
- <http://www.bhas.ba>(10.03.2013. 17:30)